

Kjære Björn Östling,
 Da vi snakket sammen i telefonen for noen
 dager siden kom vi til å nevne litt om det
 vi hadde opplevet i dagene omkring 9. april 40.
 Det visse seg at vi begge hadde vært i samme
 område og sett tildels tilsvarende ting.
 Jeg vil skissere en del av mine erfaringer:

Først litt om bakgrunnen.

Allerede i 1936 ble jeg medlem i NSUF.
 Jeg gikk da på middelskolen i min
 fødeby Mandal, og hadde siden 1935 vært
 med i Fedulandslaget og delt ut tusenvis
 av brosjyrer, særlig for forsvarssaken.

Det var dengang en voldsom interesse
 for politikk i skole- og gymnasie miljøet.
 Enten var man på venstresiden og så-
 kalt "pasifist" eller så var man i Fedu-
 landslaget eller NS.

Etter valget i 36, som gikk dårlig, lå
 NS-arbeidet stort sett nede på mine kantar.
 Det var bare noen årsfester jeg kan huske.

Jeg tok artium 1939, og kunne straks ha
 begynt å studere; men i likhet med 2
 andre forsvarsforkjempere ^{i klassen} var det selvsagt

at vi følte oss forpliktet til å gå på befalsskole i ett år først.

I begynnelsen av ~~febru~~^{juli} 1939 ble jeg opptatt på Befalsskolen for Hærens Artilleri, som hadde 40 elever på feltartillerilinjen, 20 på luftvernlinjen og 5 på festningsartillerilinjen. Skolen hadde Artillerikasernen på Festningsplassen helt nede mot sjøen. Men øvelsesplassen var Gardermoen, for feltartilleristene, Stavern for luftvernartilleristene og Mysen Fort for festningsartilleristene. Så allerede samme dag vi var opptatt dro vi med tog til Gardermoen og ble forlagt i "Indianubliken".

Det er blitt sagt meget nedsettende (og sikkert med rette) om den norske militærtjenesten for krigen. Men på vår skole var det i hvert fall beinhard og effektivt. Revelje kl 0500 0505 avmarsj til stallet, staltjeneste til 0600 Selve tjenesten begynte 0700 og sluttet først kl 1800 men så kom staltjenesten til kl 1900. Da hadde vi hatt 2 timer ridning før og 2 timer etter 2. frokost, kanonøvelse 1 timers gymnastikk, sambandstjeneste, mitaljøsetjeneste o.s.v. Det var et mas uten like, og grunnen var at man i noen år hadde til prøve i artilleriet 11 måneders kurs istedenfor 14 måneder

som alle andre befalsskoler. Og det på tross av at vi skulle lære mer enn de andre. Men det var sporty. Ridning, og ridning med håndhest, kjøring med seksspann skarpskytning med alle typer kanoner etc. Det var så tett pakket at vi holdt på på Gardermoen helt til slutten av oktober. Den siste måneden var vi helt alene på Gardermoen. Befalsskolen for Kavalleriet, som også øvde der, og alle soldater fra de 3 regimentene som hadde sin øvingsplass der: AR 2 (Artilleriregiment nr. 2), DR 1 (Akershus Dragonregiment) og DR 2 (Opplands Dragonregiment) var reist i slutten av september.

Siste dag i oktober red vi hestene til Oslo og hadde regulær skole på kasernen, men stadig 1 time ridning og 1 time gymnastikk hver dag. Men i februar - Mars ble det 6 ukers vinterøvelse. Dette året i Fredrikstad da Gardermoen var opptatt på grunn av ekstra vinterrekruittskole, da krigen var brutt ut i Europa.

Tilbake i Oslo. Skoletjeneste som vanlig med forberedelse til den teoretiske eksamen i de forskjellige fag. Første eksamensdag 9. april med skriftlig eksamen i fagarbeider!

Etter planen skulle vi så til Gardermoen den 1. mai og drive avsluttende øvelser for å dimitteres som sersjantar i slutten av mai.

Akt dette har jeg skrevet for at du skal se at etter norske daværende forhold var det godt utdannede soldater som befant seg på Artillerikasernen den skjebnesvangre dagen 9. april

På grunn av situasjonen i Europa var det på høsten tatt opp 20 ekstra elever på feltartillerilinja og 15 på luftvernlinjen. Dette var folk som hadde gjennomgått rekruttskolen i disse våpen. De hadde ikke vært med oss 40 feltartillerister på Gardermoen, men sammen med oss på ~~vå~~ vinterøvelsene.

Vi var altså 100 mann som lå og sov mellom 8. april og 9. april.

Nå skal du høre hvordan vi ble disponert.

8. April 1940

Tilfeldigvis var min mor på besøk i Orlo, og jeg hadde ~~12~~²⁴ perm for å være sammen med henne,

Jeg husker spenningen i byen og spesielt at jeg ble stukket i hånden et flyveblad fra NS angående den engelske mineutleggingen. Min mor bodde på Søskenes Larsens Hotell

og jeg husker at vi spiste aftens den. Ved samme bord satt et par statsingenner som nettopp hadde vært i Stortinget og hørt Kjølt tale om situasjonen. Vi prøvde å spørre de dem om nytt, men fikk bare tulleter svar om at "for folk som hadde tilknytning til Forsvaret kunne det nok være interessant".

Jeg kom til kassene kl 1200. Alle lå og sov.

Før jeg var kommet i seng kl 1200 gikk Hyalonen og straks etter ble elektrisiteten tatt og byen mørkelagt.

Jeg ned i vaktstuen og spurte om hva som var forholdene. Det ble sagt til kassene - offiseren som bodde på stolen. Det var løytnant Hinderen, krigskoroffiser som etter krigen ble oberst og sjef for Rauløss ammunisjon- og våpen fabriken. - Nei ingen forholdene, Han hadde tatt telefonisk kontakt med høyere hotel.

Alt var i sang. Straks etter gikk faren over signalet. Litt på natten gikk Hyalonen igjen. Da begynte stiftingen ved Dalsenborg. Alle reiste seg opp i sengene; men ingenenting skjedd og alle sovnet igjen. Kl. 0600 gikk melding som normalt, Vi sto opp vartet oss gikk i spise-salen til frokost. Først da var det noen som hadde revidt som forbaite om tytte landgang og alt som hadde skjedd.

Det ble iorig kommentert, men det kom ingen ordre. Alltå skulle alt gå etter planen. Skuffelig eksamen! Legg merke til en viktig ting!

Vi hadde på oss lett uniformsjakke, ridebukser og støtler. Alle hadde tynt undertøy av learet slik vi brukte i kasernen, som var behagelig oppvarmet. Vinterundertøy og vinterutstyr ^{som gensere} var nedpakket på loftet. Det samme var pakksekker (pøseformede sekker som artilleristene hadde istedenfor infanteristenes ryggsekk og som kunne spennes på vogner og se på hestenes talle) Det samme gjaldt f.eks. soveposer, telt etc. Dette skulle bli fatalet senere.

kl 0730 gikk oppstillingsignal. Alle stilte opp som vanlig utenfor kasernen i mellomrommet mello denne og det som dengang var depotbygningen. Knappt oppstilt og klar til avlevering kom nestkommanderende ved skolen løytnant Zeiner-Gundersen som han pleide strevende rundt høvet. Men istedenfor å ta imot melding fra troppen brøt han allerede mens han gikk:

„Skolen stiller om et kvarter i vinterfelt-utrustning“ - En helt idiotisk ordre, som du ser av det jeg har skrevet ovenfor ville dette vært noe som ville ha kvad noen timer å gjennomføre. Selv var løytnanten i full vinterfelthabitt med pistol og det hele.

Alle tumlet opp over trappene og begynte febrilt å prøve å gjøre noe. Vi fikk på oss Østerdalsgamasjer og bekksømstøvler. Jeg hadde en privat temmelig tynn genser som jeg fikk tatt på meg. — Mens dette sto på, før de 15 min var gått gikk det flyalarm. Alle ble beordret ned i spisesalen, som lå under bakkeniva, men med vinduer hele veien rundt.

Her ble vi en stund. Ingen fly. Alarmen over. Ny ordre: „Skolen stiller i vinterfelttatsustning om 10 minutter“. — Samme rush oppover trappene, samme fortvilte forsøk på pakking. Ny flyalarm. Ned trappene ned i spisesalen. Denne gangen kom flyene. Fernebo ble angrepet skyting hørtes. Så latterlig det kan høres, alle ble beordret under bordene! Etter en stund kom löjtnanten som var sjef for luftvernslivene og beordret alle disse til å følge seg. De ble da fordelt på noen luftvernmitraljøser forskjellige steder i byen, og vi så dem aldri mer. Nå ble flyene og skyting kraftigen, og etter en stund ble vi beordret til å stille utenfor (stadig skulle de være i vinterfelttatsustning) Med tynt undertøy men med kappe og karabin kom vi oss ut.

Kaptein Jyhne, skolesjefen var nå kommet (han bodde på Nordstund)

I sin beretning „En artilleriavdelings opplevelser og erfaringer i 1940“ skriver han:

„Tidlig om morgenen fikk skolesjefen i sitt hjem på Bekkelagshøgda melding pr. telefon fra kasernoffiseren om at Norge var i krig med Tyskland og at tyske krigsskip allerede var på vei inn Oslofjorden. I en fart kom sjefen seg til kasernen. Der var alt klart til avmarsj. Befal og elever hadde sitt feltmessig utstyr pakket og i orden.“

(Det jeg har understreket er ren løgn!)

Han skriver videre etter å skrevet om luftvernlevene:

„Feltartillerilinja og festningslinja delte elevstyrken i to grupper. Første gruppe ble satt sammen av de elever som var mest hestekyndige, annen gruppe av de øvrige. Første gruppe ble sendt på stallen. Hver mann ~~ble~~ ble tildelt to hester, fullt oppsatt og pakket Han fikk ordre om å etter bestemt rute å ri til Gardermoen og melde seg i løpet av dagen.

Det ble beordret førstjellige rukter, og det ble forbudt å ri mer enn fem mann i følge. Dette ble gjort for å unngå demonstrere av katteren som kunne bli lett bytte for luftangrep.

Han går sei videre og forteller om den gruppen som ble satt i gang med å undersøke stasjonens materielle på 3 karteridelen. Dette skal jeg ikke komme inn på. Men de lyktes ganske godt i to omganger via lthøghvæien.

Bare siste billass ble tatt av tyskerne som tok to mann til fange.

Det jeg har understryket er søgeri løyen

Det som opphøide var at vi som skulle ri til Gardermoen først måtte gå på depotet i bygningen like ved kassene og få utlevert 2 feltstoler hver. En feltstol har saltsteker etc. og en bade tung og vasketing å bære, Nå måtte vi bære to og gå den ganske lange veien til Nydalsporten 2 der stollen var. Nå var det for alle tyske fly tett over, hovedsakelig Ju 52 - maskiner med treppen. Det ble hele tiden skutt med ^{og luftens kassene} ~~med m. haltpoten~~ og vi måtte prøve å holde oss tett inn til husveggen, På stollen måtte naturligvis hver mann selv sette opp sine to hester. Men så ned vi ertedel. Feltekk i galopp oppover Nidarv Veiåpote og ut av byen.

Gatene var fulle av folk som så forundret på dette, og jeg har lest siden at folk har husket dette som uforglemmelig. De skriver da om "kavallerister" i galopp.

Da min femmannspatulje senere var kommet utenfor byen og red over en slette nord for byen (som nå er bebygget) kom et tomotors fly etter oss ganske lavt. Vi satt i galopp i retning av et skogholt. Flyet åpnet mitraljøreild, først forfra, svingte så til venstre og mens det lå over sendte den igjen et par salver. Det hele virket nok så halvhjertet, og flyet forsvant i retning Oslo. Jeg kunne ikke dengang bedømme det, men jeg har siden forstått at det var et Messerschmitt 110. Det hadde to mann ombord, pilot og skytter som sitter vendt akkrova. Dette var første gang under ild. Det skjedde ingen ting. Bare litt pisking av prosjektiler i sneen et godt stykke på siden av veien.

Jeg nevner det bare på grunn av noe som hendte en stund etterpå da vi var kommet til et sted i et skogholt (ved Lørenskog ~~der~~ tror jeg det var) hvor vi skulle vente på noen andre til det mørknet.

Der sto en del mennesker og kikket interessert på det som skjedde med fly over Oslo o.s.å.

Det virket som om de så på det hele nærmest som underholdning.

« Dette blir ^{det} ikke noe alvorlig^{av} ment noen karr og det var de andre enige i. Ikke snakk om noen krig.

Jeg ble litt rørt over fullpratet og sa
« Vi ble da beskytt da vi red over en slette her borte. »

« Hva for noe? Skjöt de på dere? »

« Ja » sa jeg. « Det var dårlig gjort! »

sa mannen helt rystet og så himmelfallen ut
Dette viser hvor helt utenfor og naive mesteparten av nordmenn var den gangen og hvor mentalt uforberedt de var.

Vi befalsleier ble virkelig overgittne og glemt det aldri.

Det ble ikke noe av å vente til det mørknet og vi red videre. I nærheten av Kjeller, hvor det røk etter et flyangrep, møtte vi noen lastebiler som dro og evakuerte noen ennå ikke monterte Curtis jagerfly.

Overalt var det et bilde av forvirring og kaos. Å ri til Gardermoen er en hel dagsmarsj og da vi nærmet oss, husker jeg at skolens nestkommanderende løytnant Zeiner-Gundersen kom ridende opp på siden i mørket. Han sa « Det blir ingen krig, Quisling har overtatt og Norge er satt under tysk protektorat »

Jeg husker at jeg tenkte at det var det eneste fornuftige. Det var noe som alle med litt innsikt måtte forstå at det ingen hensikt hadde å krige når en fremmed makt allerede sto inne i landet og alt var kaotisk. På meg virket det som en stor lettelse men jeg så ingen ting, og det gjorde ingen av de andre heller.

Mest av alt var vi ~~de~~ dødstrette og da vi kom til Gardermoen ble det bare å sette hestene på stallen og på hodet i høyet for å sove ut.. til neste morgen som vi frodde.

Men utpå natten ble vi vekket. Det skulle likevel være krig og de neste timene satt vi opp et batteri: 4 stk 7,5 cm feltkanoner hestetrupket (6 hester for hver kanon med 3 ridende kusker, 4 manns betjening, 2 sittende på forstillingen og 2 sittende på kanonen; kanonkommandøren til hest foran) 4 stk. hestetrupke ammunisjonsvogner, også trukket av 6 hester, betjening på forstillingen og vognkommandøren til hest foran.

Ellers samband, etc. Til batteriet hørte en mitraljøseshopp med 1 stk Colt 7,65 mitraljøs som kunne settes på luftvernstativ. Mitraljösen var pakket i hestetrupket kjerne

Sammen med 3 andre befalslevere ble jeg tildelt mitaljøestroppen. En serjant til hest var troppsjet. En av de andre i mitaljøestroppen har du sikkert truffet siden han hette Gjøberg og ble siden frontkjemper og gikk på Junkerschule Tölz.

Nå kan du begynne å lese de vedlagte sidene (53 og videre) som jeg har tatt kopier av fra boken "Befalsskolen for Feltartilleriet" av oberst Th. Gramst utgitt Artilleriregimentet og Artilleriets Offiserforening 1998. (En flott bok om Artilleriet helt fra 1785.)

Som du ser ble det om natten til 10. april oppsatt en artilleribataljon, Bataljon Hegstad bestående av 3 batterier.

Batt. Hellum var motorisert og hadde 4 stk 12 cm kanoner

Batt. Baarlid og Skolebatteriet (Batt Fylke) var begge hestetrukne

Det var det motoriserte batteriet som den 10. april var kommet langt i forveien og som ble tatt av kaptein Walthen og hans fallskjermjegere på tilbakeveien fra deres raid. Alt dette kan du lese om i vedlagte kopier

-14-

Vi dro da nordover mens det ennå var mørkt. En uendelig lang kolonne. Vi i mitaljøsetroppen nok så langt bakkenfor selve kanonspennene.

Utpå formiddagen kjørte vi inn på en sidevei og gjorde halt. Vi stilte mitaljøsen opp litt ut fra veien til høyre som luftvern. Det gikk rykter. Men ennå visste ingen om det virkelig skulle bli krig. Et tysk speiderfly begynte å kretse rundt. Da kom ordren. Ikke skyt på flyet unntagen hvis det åpner ild.

Tiden gikk, vi spiste og da kom en kaptein som vi ikke kjente. Han presenterte seg som kaptein Bergwitz-Larsen og mens han satt på mitaljøsekjeren fortalte han en utrolig historie. Han hadde vært fremme og forhandlet med en tysk avdeling som kom fra nord!! og hadde sagt at vi sto med en artilleribataljon klar til å åpne ild men ville la tyskerne passere mot at vi skulle "få fritt leide tilbake til Gardermoen". - Dette var man blitt enige om og resultatet ble at vi marsjerte tilbake og da vi kom til Gardermoen fikk vi høre at tyskerne hadde vært innom der men reist igjen. Nå gjentok det samme seg. Trøtte og oppgitte ble fraspent og hestene satt på stallen og vi gikk til køys i høyet. Altså ikke krig likevel.

Men utpå natten ble vi parret, og pånytt ble batteriet forpent og rykket ut nordover. Det skulle vist bli Ewig liksom.

Vi rykket nordover til området ved Eidsvoll.

Batteriet gikk i stilling lenger opp, men vi i Mitchellassen ble igjen på vestsiden av elven rett overfor Eidsvoldsbygningen slik at vi kunne beskytte broen og området foran.

På en måte var vi forlatt på denne siden. I denne stillingen var vi hele natten as-

degen (den 11. april). Det var skilende seksteime som gjorde det anstrengene å se. Noen bombefly

HE 111 kom over. De holdt seg og bombet i Elverum. Ellers var det også her oppblomsting fly over oss. Vårt batteri så vi ikke noe til.

I kveldingen kom en melding fra batteriet og med ordre om å rykke ut og kjøre over elven. Hele natten kjørte vi nordover mot Skinnerud. Jeg husker at vi føls bitterlig.

Som du ser av vedlagte bokseren har vi i løpet av 12. april på Romedal og ble forlagt på en gård. Her ble vi i Sjøen og led meget vondt. Kjemner, vegner og de 86 neste måtte vi ha skjønt og komplert med granbar og lignende. Ingen måtte vite seg utenfor skogen. Stating måtte vi være hos hertene og fore, gå vakt. Vært var forferdelig.

Sludd og regn om dagen. Vi gikk i snesørpe gjennomvåte. De norske militære fettlærstøvler gikk i oppløsning og hadde utseende og konsistens som gjennomvått avisepapir.

Om natten frøs det på og vi måtte ligge ute uten telt eller soveposer. Jeg frøs fast med hele venstre side en gang.

Dette var avdelingen "som hadde alt utstyr pakket og klart".

Dette var noen dager som rett og slett slet ut avdelingen uten at den kom til innsats. Moralene var ikke særlig høy. Mange ble syke, en del ble sendt til Hamar med lungebetennelse og forsvant ut av bildet.

Da det var tydelig at dette ikke gikk ble trenløytnanten Kleiven sendt ut med lastebil og kjøpte det han kunne få tak i i distriktet av gummi støvler etc. Jeg fikk et par såkalte grubestøvler, gummi støvler som gikk over ankelen og hadde snoring. Det var herlig å kunne ha tørre føtter. Men nå hadde alle de underligste typer fotteøy. Men det reddet antagelig livet for mange.

Om hvordan vi omsider rykket videre og trepningene kan du lese i Koprene.

Vi havnet på Nordmøre og ble dimittert da engelskmennene rømte fra Andalsnes og Syd Norge kapitulerte.

-17-

Jeg har aldri synes det var noe skadelende over dette felttoget eller rettere tilbaketoget, og jeg husker at jeg så på det hele som nok så sørgelig. Mange snakket om at nå kom snart engelst mennene og de allierte til hjelp. Den dagen da det ble kjent at de allierte hadde gått iland var der jubel blandt de fleste. Jeg husker at jeg tenkte: Nå er det det verste tenkelige skjedd. Nå vil det scenarior vi alle hadde fryktet mest inntruffe. Norge blir slagmark for krig mellom stormakter. Nettopp det som det var tanken med det norske forsvar å kunne hindre. Mens de aller fleste ble oppstemt var jeg dypt deprimert. Men jeg holdt det klokelig for meg selv. Etter som det utviklet seg ble stemningen en helt annen og engelst mennene sto ikke høyt i kurs.

Da vi ble dimittert 1. mai på Meisingset fikk hver mann kr 80,- og ferd, med beskjed om å dra hjem på egen hånd. Jeg kjøpte en kjelken på landhandelen, tok en ryggsekk etterlatt fra infanteriet. Sammen med 2 andre som skulle til Sørlandet gikk vi opp i fjellet, brøt oss inn i en hytte. Der hvilte vi ut og sov meget i en uke. Strålende vær. Så dro vi ned i bygda og fant frem til cirken av hytta og fortalte at vi hadde brukt den. Vi ville betale, men alt var OK.

-18-

3 karabiner hadde vi lagt igjen
Nå var det å haike hjemover. Det gikk
over all forventning på noen lastebiler og
ett 2 dager var vi på Dombås. Der hadde
det vært kamper og ganske mange engelske
krigsfanger og også en god del norske holdt
på med opprydningsarbeide.

Det gikk meget gemyttig for seg. Nordmennene
ble forøvrig i disse dagene løslatt. Men det
som er pussig. En norsk soldat som snakket
godt tysk fungerte som tolk. Jeg husker han
sto på en stor sten og oversatte for soldatene
det en tysk underoffiser sa. Denne mann
kunne jeg siden konstatere var Willy Brandt.
Han har beskrevet dette i sin selvbiografi og
jeg kjente ham igjen på bilder.

Vi tre dimitterte artillerister var frem for alt
sultne. Dette ordnet vi på følgende måte.
I utkanten lå et tysk feltartilleribatteri,
hestedrukket akkurat som vi hadde vært.
Vi går og snakker med disse karene. Sa jeg
Og det gjorde vi. Vi fortalte at vi var artillerister
som hadde deltatt i kampene og var dimittert og
var interessert i å se på deres saker. Løybranten
som var batterisjef kom og hilste på oss og vi fortalte.
Han fikk hentet en Wachtmeister (Feldwebel i Artilleri)
og ba ham vise oss rundt. Vi så på utstyret,

beundret hestene og ble i det hele tatt imponert over standarden og den prikkfrie ordren og beklidningen. Det var en voldsom motsetning til slik som vi hadde hatt det.

Vi ble behandlet som gjester og da vi dro videre fikk vi med oss både kammsbrød og noen bokser med aldeles utmerket saftig kjøttermetikk. De andre to av mine kamerater var helt overveldet.

Fra Dombås kom vi med et ekstrapog som var blitt satt opp for å bringe hjem de mange sivile som hadde flyktet ut av Oslo og andre byer. Det var gratis, og allerede samme kveld var vi i Oslo hvor vi kunne ringe hjem til våre familier som ble overasket og glade.

I Oslo var det opprettet et kontor som tok seg av hjemvendte soldater. Det ble ledet av major Kjelstrup, som du nok kjente. Hans sønn hadde forøvrig også gått på samme befalsskole men på luftvernlinjen. Han spurte oss om forskjellige angående felttoget, og han sa at han hadde hørt at mange offiserer hadde vist seg uånelige. Jeg sa at vi hadde hatt ypperlige offiserer, krigsskolefolk og ikke hadde noe å utsette. Egentlig hadde de alle vært uånelige eller iallfall handlingslammet natten mellom 8. og 9. april. Hadde de vist initiativ og satt i gang forberedelser ville vi ha kommet avsted virkelig i "vinterfelt-utrustning" og ikke frosset oss nesten forderwt.

På dimetteringskontoret om man kan kalle det det fikk vi penger til videre hjemreise, Vi skrev også under på en erklæring om at vi ikke skulle delta i videre krigshandlinger. Hvordan denne lød husker jeg ikke, men det var ikke snakk om noe Øresord. Ingen hadde noen betenkelig heter med å skrive under.

Før jeg slutter synes jeg jeg må fortelle en liten episode som illustrerer litt av stemningen under "felttoget."

Som du kan lese brøt tyskerne gjennom på østsiden av Storsjøen i Rendalen den 23. april køybunt Baumann falt, noen ble såret bl. a sjefen kaptein Jyhne, begge kanonene gikk tapt. Personlig var jeg lenger nord ved enden av Storsjøen ved hestene.

Det ble tilbaketrekning, egentlig vill flukt på bilen av infanteriet og på slutten vi i artilleriet med hestetrukkene ammunisjonsvogner. Et lite norsk speiderfly med ski lettet fra et vann og da mørket falt på var vi alene. Aller sist red serjant Solheim som hadde vært sjef for mitraljøsehoppene, som hadde mistet mitraljøsen og jeg. Vi kikket stadig bakover da vi ventet tyskerne etter oss. Men de rykket aldri frem i mørket.

Det vi hadde sett og statelig så spor oss, var en her i oppblussning og uten moral. Stadig velte lå det infanterivagnene i veien samt annet utstyr som simpelt hen var felt av bilene eller direkte kassert.

Vi red over fjellet 120 km, Hestene ble slunkene og selenes gjorten skakke. Noen ganger lå pøkk-saler i ryggen og vi måtte rope forover for å få dem plutselig opp. Bortsett fra kafebeslutene hadde soldatene mistet all moral og god følelse. Som om ikke alt dette skulle være nok hendte følgende:

Ut på natten gjorde vi høyt. Hestene sprute sne av først, Det var på fjellet med høy sne utenfor veien.

Da hørte vi plutselig en som ropte mens han kom løpende forfra langs kanten på svensk!! "Fins det något bakal her, Jag er fensik Gyftlen!!" Janspart Sotneim ropete og han kom til oss to i starten av avdelingen.

"Jag er fensik Gyftlen. Jag er her med 50 mann. Han ni sett något til fienden Vi vil anbefal jåklarna."

Han hadde på seg finkjendel, priviligiumuniform Det var en flav historie. Heget nedvarende for oss. Vi kunne bare forklare ham det vi visste. Siden han jeg aldri hørt mere av om denne famplystne svensken
Hillem B. Keldsen

Mitraljøsепostene beskjøt de fiendtlige fly når de kom innen skuddvidde på ca 1000 m. Flyene fløy oftest i så lav høyde, 2-300 m, at man fra postene kunne se både flygere og halesskytteren. Det ble observert en rekke treff i flyene, men skuddene prelltet av mot flyets buk og sider. Flyene tok også lite eller ingen hensyn til mitraljøselden, som bare unntaksvis ble besvart. Førnebu ble bombet og luftvernet beskyttet, likeledes de nærmeste batterier, Huk og Gressholmen.

- På Oslo havn lå det tyske spionskipet «Widar» og sendte sine meldinger om situasjonen, opplysninger om norske luftvernstillinger og ildgivning.

Under de rådende forhold gjorde både Oslo luftvern og Jagevingen/Førnebu en hederlig innsats. Rapporter tyder på at 5-6 tyske fly ble skutt ned over Oslo, og et stort antall skadet, spesielt av mitraljøseld. Personell, særlig i transportflyene, ble også drept og mange saret.

Dårlige våpen, mangelfullt utstyr og manglende trening kjennetegnet også luftvernavdelingene. Til dels var avdelingene underbemannet, dessuten med nye rekrutter med noen få dagers trening. Befalsskoleelevene, med jevnt over bedre trening, var derfor en god styrking av mitraljøsепostene. Mitraljøsene funksjonerte godt, men kaliberet 7,92 mm hadde liten virkning mot de tyske fly. Den største svakhet var imidlertid mangelen på moderne maskinkanoner (automatiske).

Funksjoneringsfeil ved kanoner og ildledningsmaterieil var også en begrensende faktor. I frustrasjon og fortvilelse over motgang, uhell og ulykker, og i en hapløs situasjon ved ikke å kunne yte skikkelig innsats, tok en arekjer batterisjef sitt eget liv. Den unge tenrik og medisinstudent ble 23 år.

Etter den tyske innmarsj i Oslo ble det ført forhandlinger mellom tyskerne og norske myndigheter (fung. kommandant på Akershus og ^{st. el. senter} politimesteren). I den forbindelse fikk Oslo luftvern ved 13-tiden ordre om at ilden skulle opphøre. Etter samråd med statsministeren på Hamar ble fiendtlighetene innstilt kl 14 og byen lagt under tysk myndighet. Det uventede hadde skjedd. Hovedstaden var erobret av flybårne styrker.

Omtrent samtidig ble det gitt ordre fra Oslo luftvernkommando: «Ilden opphører. Luftvernlínen melder seg på skolens kaserne for inspeksjonsoffiseren». Ikke alle poster oppfattet ordren. Det fåtall elever som møtte på festningen møtte imidlertid ikke sin inspeksjonsoffiser, men forvirring og tyske soldater som avvæpnet dem og tok dem i forvaring på egen kaserne.

- Inspeksjonsoffiseren hadde fått ordre om å melde seg til tjeneste ved Raufoss luftvern og hadde forlenget reist fra Oslo. Elevene som hadde vært avgitt til Oslo luftvern var dermed uten kommandoled. Disse uheldige omstendigheter både fratok elevene muligheten til fortsatt innsats, og førte til fortvilelse og frustrasjon.

Dermed var luftvernlínen «eksamen» avsluttet. Etter den innstilling, iver og pågangsmot som ble utvist hadde elevene fortjent et bedre resultat. Elevene ble frigitt neste dag. Dermed hadde også skolen for siste gang forlatt sin prektige artillerikaserne gjennom 30 år. (Kasernen ble de første dager nyttet som forlegning for overlevende fra slagkrysseren «Blücher», som ble senket ved Drøbak i morgentimene).

Skolebatteriet

Om morgenen 9. april ble elevene fra feltartilleri- og festningslínen inndelt i to grupper, den ene for å evakuere hestene, den andre materiellet. Hestegruppen omfattet de mest hestevante elever (de 40 ordinære elever), materielgruppen de øvrige. Ikke alle rakk å komme i feltantrekk før det bar til stallen. Det gjaldt å få personell, hester og materieil ut av Oslo snarest mulig.

Under ledelse av løytnant H. F. Zeiner-Gundersen (skolens NK) og ridelærereren, løytnant O. Johnsrud, ble Krigsskolens og Befalsskolens stall tømt for hester. Hver elev ble tildelt to hester, fullt oppsælet og pakket. Etter forskjellige ruter og i små grupper for å unnga flyangrep var snart alle på marsj mot Gardermoen.

For transport av materieil ble det, i tillegg til skolens egen, rekvirert to lastebiler fra Fiedemanns Tobakksfabrikk. Under ledelse av løytnant B. Hurlen startet materielgruppen arbeidet med å tomme skolens depoter og i første omgang kjøre materiellet til Høybråten.

Da den første bombe falt på Akershus-området ved 12-tiden, var depotene på det nærmeste tømt. Deretter tok man fatt på kjøringen av materiellet fra Høybråten til Gardermoen. Dette lyktes nesten helt, idet siste billass ble tatt av tyske tropper som ut på ettermiddagen hadde nådd fram til Høybråten. En elev og en soldat ble samtidig tatt til fange.

I løpet av ettermiddagen og kvelden 9. april var skolen samlet på Gardermoen med alt befall, alle elever (minus 1), alle ikke stridende soldater (minus 1), alle hester og storparten av materiellet.

Divisjonssjefen hadde gitt ordre om å sette opp så meget artilleri som mulig. Ved ankomst til Gardermoen fikk skolesjefen ordre om å sette opp et kanonbatteri med personell fra skolen og fra en vinter-rekruttavdeling som hadde startet tjenesten 6 dager tidligere, videre med hester fra de samme avdelinger og med materiell fra Feltartilleriregiment nr 2. Batteriet skulle inngå som 2. kanonbatteri i en feltartilleribataljon som var under oppsetting med major Hegstad som sjef (bataljon Hegstad).

Det såkalte skolebatteriet med skolesjefen H. Jyhne som sjef ble oppsatt etter vanlig norm med stab, sambandstropp, mitraljøsetropp, 2 kanontropper à to kanoner, og trentropp. Trentroppen var motorisert, resten av batteriet hestetrukket. Allerede ved 4-tiden neste morgen var batteriet oppsatt med 14 befall, 150 artillerister (elever og menige), 4 stk 7.5 cm kanoner M/1901, 86 hester, 3 person- og 3 lastebiler. (Vedl.3).

- ♣ Den hurtige og tilfældige oppsetningen førte til visse mangler. Av personlig utstyr manglet hjelmer og ikke minst soveposer, ulltepper og kamouflasjedrakter, likeledes telt og øvrig kamouflasjeutstyr.

Linjemateriellet var godt, men rakk stort sett bare til samband innen samlet batteri. Mangelen på radio skapte store problemer, både internt og utad til andre avdelinger. Ammunisjonsbeholdningen omfattet i hovedsak brisantgranater (sprenggranater), som hadde redusert virkning i snø. Kun et lite antall granatkardesker (temperingsgranater) var til disposisjon. Hestekolonner med 6-spente kanoner og vogner var for langsomme og svært utsatt under total fiendtlig luftoverlegenhet. Mangelen på motorkjøretøyer var derfor påtagelig allerede fra starten av. Disse forhold skulle dessverre få konsekvenser for skolebatteriets innsats og virksomhet.

Like etter oppsetningen om morgenen 10. april var skolebatteriet (btt Jyhne) klart til avmarsj sammen med bataljonens øvrige batterier – et redusert stabsbatteri, 1. kanonbatteri (btt Baarlid) med 4 stk 7.5 cm kanoner (hestetrukket) og 3. batteri (btt Hellum) med 4 stk 12 cm kanoner (motorisert). Btt Baarlid var feltoppsatt 4. april og tjenestegjorde som øvingsapparat for Skyteskolens tropps- og batteriførerkurs. Btt Hellum ble oppsatt hovedsaklig med elever fra disse kurs. Batteriene hadde liten eller ingen øvelse, heller ingen samtrening og øvelse i bataljonsforband.

På grunn av mangelfull væpning og utrustning, og ikke minst blandet og nøyd sammen-setning, skulle avdelingene som ble oppsatt på Gardermoen snarest forflyttes til Hedemarken for under sikrere forhold få mer tid og ro til forsvarlig organisering og oppsetning. Bataljon Hegstad fikk ordre om forflytning til området Stange og avmarsjerte fra Gardermoen kl 0430 – marsjrute over Nørdmøkorset-Dal-Eidsvoll.

- ♣ På Gardermoen fortsatte oppsetting av artilleriavdelinger (bataljon Ringdal) med to 7.5 cm kanonbatterier (btt Jahren og btt Christophersen) etter hvert som personell og materiell ble tilgjengelig. Disse avdelinger deltok i stridshandlingene på vestsiden av Mjøsa og i Gausdal og omtales ikke nærmere i denne sammenheng. Likeledes ble det på Gardermoen og Trandum oppsatt infanteri- og kavaleriavdelinger, bl a bataljon Anvord, bataljon Torkildsen og eskadron Quist, alle sterkt redusert. Under forflytning til Hedemarken ble avdelingene inndelt i 3 grupper – biltransporterte/motoriserte, hestetrukne og marsjerende. Den motoriserte kolonne omfattet bataljon Anvord (ca 250 mann), eskadron Quist (ca 120 mann) og batteri Hellum (ca 75 mann). Øvrige del av bataljon Hegstad var hestetrukket og bataljon Torkildsen (ca 200 mann) marsjerende. Bataljon Torkildsen startet marsjen kl 4 om morgenen, over Dal med Eidsvoll Verk som første marsjmal.

Ut på morgensiden og formiddagen 10. april var således de forannevnte avdelinger på marsj nordover mot sine beredskapsområder på Hedemarken. Samtidig, og langs den samme rute var også en motorisert tysk avdeling på marsj sydover. Det nærmest utenkelige skjedde.

- ♣ Ved 17 tiden 9. april, mens deler av skolen ennå var under flytting til Gardermoen, dro en tysk styrke på ca 100 fallskjermjegere nordover Trondheimsveien. Fremst i kolonnen av 2 busser og lastebiler påmontert maskin

gevær kjørte en legasjonsbil med sjefen for styrken og den tyske flyattachè i Oslo, kaptein Spiller. Målet var Hamar for å ta Kongen og Regjeringen til fange. De skulle tvinges til å oppgi all motstand og akseptere tysk myndighet i landet. Ved Sinsen ble ytterligere 2 busser tatt fra et norsk kompani av IR 5 som var på vei nordover, og ved Grorud ble all trafikk kontrollert. I en bil var kaptein Øyvind Øy på vei sydover i oppdrag. Da tyskerne ville ta ham til fange, grep han etter sin pistol for å sette seg til motverge, og ble straks skutt.

- Ved passering av Kløfta ble kolonnen observert av divisjonssjefen, generalmajor J. Hvinden-Haug, og melding gitt til Hamar og Gardermoen. Statsmaktene forlot straks Hamar og reiste til Elverum. Avdelingene fra Gardermoen – Trandum som var på marsj nordover langs Trondheimsveien (nå E-6) var imidlertid ikke kjent med situasjonen.
- Nesten uhindret rykket den tyske styrke inn i Hamar ved midnatt og tok straks kontroll over post-, telegraf- og politistasjonen. Etter at det ble brakt på det rene at statsmaktene var reist til Elverum, fortsatte tyskerne etter forspranget var bare noen timer. Ved Midtskogen ble heldigvis raidet stanset av en høyst improvisert norsk avdeling. Operasjonen var blitt betydelig forsinket og den tyske leder, kaptein Spiller, dødelig såret (døde på Hamar sykehus 10. april). Dessuten var overraskelsesmomentet tapt og en vesentlig del av ammunisjonen oppbrukt. Dette bevirket at tyskerne avbrøt framrykningen ved Midtskogen ved 3-tiden og returnerte mot Oslo. Hamar ble passert ved 04.30-tiden (samtidig som bataljon Hegstad og skolebatteriet avmarsjerte fra Gardermoen).

Knapt et døgn etter at Oscarsborg hadde senket slagkrysseren «Blücher» og dermed hindret at Kongehus og Regjering ble tatt om morgenen 9.april, glapp også neste forsøk ved Midtskogen. Disse hendelser fikk avgjørende betydning for den videre forsvarskamp.

- Men det såkalte «Spillerraidet» skulle likevel ikke bli resultatløst. Først for den motoriserte gruppe som var under marsj fra Gardermoen-Trandum til Hedemarken kjørte fung plasskommandant på Gardermoen (oberst Meinich) og 2 assisterende offiserer for å ordne med forlegning og forpleining av styrken. Mellom Tangen og Espå støtte oberstens bil på den tyske styrke.

Obersten og hans følge ble tatt til fange, kjørt i teten av den tyske kolonne og brukt som gissel for å stanse norsk motstand underveis. Ved Strandlykkja møtte den tyske styrke bataljon Andvord, som overraskende og uten sikringsledd straks ble pasifisert og avvæpnet. Den samme skjebne led etterfølgende avdelinger, først eskadron Quist og deretter batteri Hellum ved Morskogen. De fleste av befalet og så mange menige som det var plass til på bilene ble tatt til fange og tatt med til Oslo – ca 80 befalingsmenn og ca 100 menige. Dessuten var også tapene av våpen og kjøretøyer meget følbare. Batteri Hellum tapte alt sitt materiell, bl a 4 kanoner (12 cm) og 8 kjøretøyer. En vesentlig del av styrken og artilleriets ildkraft i området var dermed satt ut av spill før striden hadde begynt.

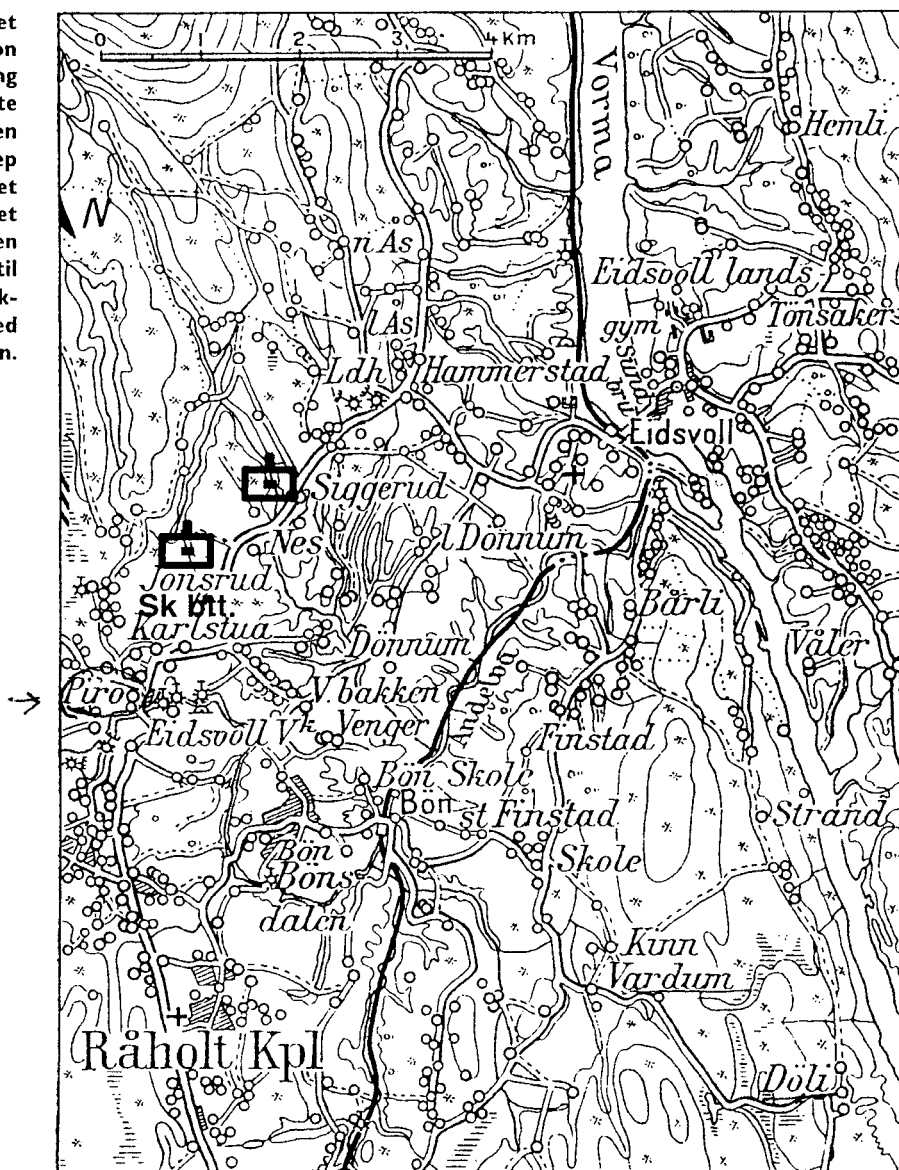
Den marsjerende gruppe, bataljon Torkildsen, var nådd fram til området Eidsvoll verk. Ved 10-tiden støtte den tyske kolonne på bataljonens fremre kompani ved Karlstua. Det kom til en kort skuddveksling som opphørte da det fra tysk side på norsk ble ropt «stans skytingen» og viftet med hvitt flagg. Kompanisjefen, som gikk fram for å parlamentere, ble avvæpnet og tatt og plassert fremst i kolonnen. Bataljonssjefen gav straks ordre til neste kompani om å forsvare broovergangen ved Piro bro.

Fra kompanisjefen, som var tatt til fange, fikk imidlertid bataljonssjefen følgende melding: «Ordre fra oberst Meinich som følger de tyske avdelinger. Ingen skyting – tyskerne rykker fram med oberst Meinich som gissel og hvitt flagg foran. Motstand etter oberstens utsagn helt nytteløst». Etter forhandlinger ved Piro bro med den tyske sjef om kolonnenes passering ble det stilt som betingelse at kolonnen kunne få fri gjennomfart mot at kompaniet beholdt sine våpen og ingen ble tatt til fange. Bataljonssjefen fikk divisjonens tillatelse til å la tyskerne passere. Dermed stod artilleribataljon Heggstad, herunder skolebatteriet, for tur. Episoden ved Piro bro førte imidlertid til at den tyske kolonne ble forsinket og ikke nådde Dal før ved 12-tiden.

Vel en time tidligere passerte art.bataljon Hegstads lange kolonne riksveien ved Dal. Ved Finstad skole møtte bataljonen noen sivile syklistene som var kommet bygdeveien fra Eidsvoll. De kunne meddele at den motoriserte gruppe, herunder batteri Hellum, var tatt til fange nord for Minnesund, og at den tyske bilkolonne nå var på marsj sydover over Eidsvoll.

Bataljonssjefen drøftet situasjonen med batterisjefene. Divisjonens ordre om å unngå strid tilsa at man måtte unngå å møte den tyske kolonnen, og marsjen nordover ble stanset. Det ble heller ikke gjort forberedelser for oppklaring eller strid. Stabsbatterisjefen, kapt Bergwitz-Larsen, ble som frivillig pr bil sendt nordover for å søke kontakt med divisjonen og innhente forholdsordre.

Eidsvoll-området
1940. Bataljon
Hegstads gruppering
11. april for å støtte
Andelven-stillingen
mot tysk angrep
sydfra. Skolebatteriet
gruppert i området
Jonsrud med en
kanon framskutt til
Piro bro for bestryk-
ning av veien ved
Eidsvollbygningen.



Kapteinen la ruten om Dal, hvor han ble meddelt at den tyske kolonne hadde passert. Riksveien nordover måtte derfor være fri og han øket farten for hurtigst å nå divisjonen. I en skarp veisving like nord for Dal støtte han imidlertid på den tyske kolonnen. Den tyske kompanisjef med et par soldater kom truende mot stabsbatterisjefen og begynte eksaminasjon. Kapteinen, som fikk øye på flere av de fangne norske offiserer, ønsket ikke å dele samme skjebne og fremholdt at han var sjef for en artilleribataljon som stod stridsklar like bak veisvingen. Han foreslo den ordning at tyskerne skulle få passere uten å bli beskyttet mot at de norske fanger ble frigitt og artilleribataljonen fritt kunne marsjere til Gardermoen for demobilisering.

Den tyske sjef ville ikke frigi fangene, men gikk ellers med på forslaget mot æresord. Bataljon Hegstad hadde i mellomtiden svingt østover inn på bygdeveien over Vardum-Døli og gjort holdt i påvente av forholdsordre fra divisjonen. Dit kom stabsbatterisjefen og rapporterte om avtalen med tyskerne, som han anslo til 1500 mann. Ettersom forbindelse med divisjonen ikke var oppnådd, besluttet bataljonssjefen å marsjere tilbake til Gardermoen, over Brårud-Hauer seter. For det tilfelle at avdelingen skulle møte tyskere, ble det reist hvitt flagg på bataljonssjefens bil og patrulje sendt til Gardermoen for å bringe på det rene om plassen var besatt. Det ble en trist marsj for bataljonen, og ikke minst for skolebatteriet hvor man var oppgitt over å måtte overgi seg uten kamp. Alt var imidlertid rolig da bataljonen kom tilbake til Gardermoen ved 22-tiden og gikk i kvarter i Artillerileiren.

Den forsinkelse som oppstod ved Piro bro sammen med andre tilfældigheter, reddet sannsynligvis divisjonens resterende artilleri, herunder skolebatteriet, fra å lide samme skjebne som btt Hellum og en rekke andre avdelinger.

En fiendtlig styrke på ca 100 mann, uten tyngre våpen og oppsatt på sivile biler og busser hadde nærmest uhindret kunne trengte 150 km inn i landet, forserte seg tilbake samme vei og satte en rekke norske avdelinger på til sammen ca 1.300 mann ut av kamp. Ca 80 hårdt trengte offiserer og ca 100 menige var tatt til fange. Tapet av materiell var også stort. Etter uhindret å ha passert nok en norsk avdeling (bataljon Løken) i stilling syd for Jessheim, som hadde ordre om ikke å åpne ild, var den tyske styrke tilbake i Oslo ved 14.30-tiden. Det dristige «Spillerraidet» var gjennomført på ca 20 timer.

Hølen var min tropp Bjørn P

Men fremstøtet ville neppe ha kunnet skjedd under en noe fremskreden mobilisering.

- De norske avdelinger som møtte tyskerne var til dels uorganiserte, uten felles ledelse og etablert samband, og ikke minst uten klare retningslinjer. I denne situasjon stod avdelingene overfor en veløvet eliteavdeling under en dyktig sjef med pågangsmot og beslutsomhet, men som samtidig ikke unnlot å ta i bruk uredelige metoder som misbruk av parlamentarflagg, brudd på folkeretten ved bruk av fanger som gisler og buffer, trussel og falskhet under forhandlinger. (Den tyske kompanisjef førte senere en panserdivisjon på Østfronten og døde i russisk fangenskap).
- På norsk hold skapte vinkningen av raidet med rette sterk skuffelse og bitterhet i vide kretser. Den militære evneløshet ble sammenlignet med fiendens dristighet og handlekraft. Et lite lyspunkt i den ellers så triste gråhet var dog episoden ved Midtskogen.
- «Spillerraidet» hadde ikke lyktes. Heller ikke det diplomatiske fremstøt for å få nordmennene til å overgi seg. For nå å ramme kongehuset og regjeringen rettet tyskerne dagen etter (11/4) to kraftige bombeangrep mot Elverum og Terningmoen, deretter mot Nybergssund. I Elverum mistet 41 mennesker livet, blant disse 20 offiserer og soldater, og mange ble såret. De materielle ødeleggelse var også store. På norsk side hadde man ingen våpen å sette inn mot de tyske fly – man følte seg helt vergeløs. Men terrorbombingens betydelige moralske virkning ble heldigvis snart overvunnet. SÅ

Stemningen ved avdelinger på Romerike var forståelig nok ikke høy, heller ikke ved artilleribataljon Hegstad som allerede hadde mistet batteri Hellum. Bataljon Torkildsen fikk samlet sin styrke, revæpnet de avdelinger som var blitt avvæpnet av tyskerne ved Piro bro, og ytterligere forsterket i løpet av kvelden.

Tyske fremstøt nordover var ventet. Sammen med bataljon Løken fikk avdelingene (organisert i gruppe Torkildsen) i oppdrag å forsvare området mellom Hurdalssjøen og Vorma i tilknytning til Andelven. I løpet av kvelden og natten til 11.april var avdelingene på plass.

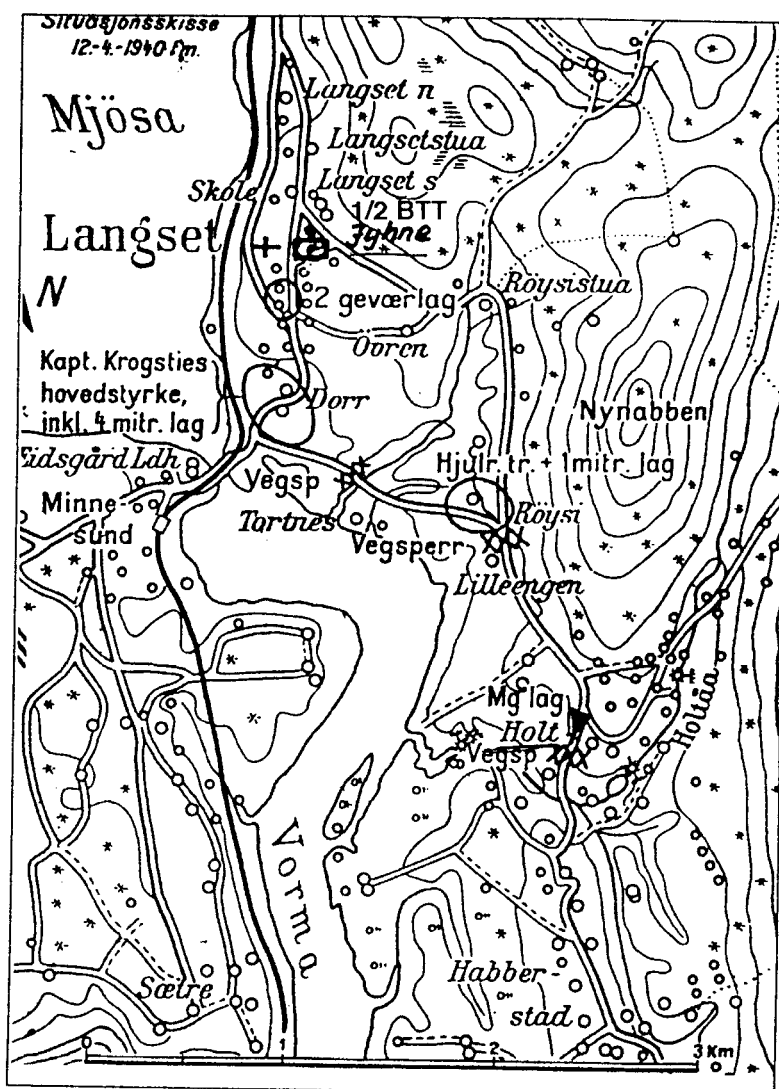
Tidlig på morgenen (11/4) fikk bataljon Hegstad ordre om å støtte gruppe Torkildsen ved Andelven. Ved 8-tiden forlot skolebatteriet og dermed skolen Gardermoen for siste gang etter ca 80 års bruk som øvingsplass. Bataljonen (minus btt Hellum som var tapt) var igjen på marsj nordover og ble ved middagstider gruppert nord for Andelven i området Jonsrud – Siggerud.

- De tyske troppers hovedoppgave på Østlandet var, ut fra en sikret base i Oslo-området, å etablere forbindelse mellom Østlandet og Trøndelag. Først skulle ekserserplassene besettes og de norske styrker settes ut av spill. Østfold måtte imidlertid pasifiseres for å sikre mot angrep i høyre flanke og rygg. 15.april var Østfold erobret og de norske styrker fordrevet over grensen til Sverige. Den norsk motstand i Østfold og tyskernes tap ved torpederingene under sjøoverfarten, bl a ca 1000 mann og alle artilleriets hester, bidro i vesentlig grad til å forsinke de tyske fremstøt nordover.
- Den tyske 196. divisjon som snarest skulle rykke nordover mot Trondheim, ble organisert i to stridsgrupper, en østre over Kongsvinger gjennom Østerdalen og en vestre gjennom Gudbrandsdalen. For vestre gruppe gjaldt det snarest å sikre seg den taktisk og strategisk viktige Minnesundbrua. I løpet av dagen (11/4) ble en tysk styrke jernbanetransportert til Dal. En annen styrke på ca 300 mann ble busstransportert (10 busser) over Vormsund, nordover på østsiden av Vorma mot Minnesund.

*en annen styrke ble med tyske tropper
nå er helt opp til min
Minnesund. Helt sjøant
uten innkjøp, P.J.*

I Eidsvollområdet foregikk det (11/4) stillings- og sperrearbeider i forsvarsstillingen i tilknytning til Andelven. Ved bataljon Torkildsen og artilleribataljonen inntraff det ingen stridshandlinger. I bataljon Løkens teig var det noe livligere. Det kom til skuddveksling med oppklaringspatruljer fra den tyske styrke som var utlastet på Dal, med små tap på begge sider, men det roet seg snart. Den tyske styrke som rykket nordover mot Minnesund

Minnesund 1940. Halvbatteri Jyhne i stilling ved Langset kpl 12/13. april for å støtte forsvaret av Minnesund-området. Halvbatteriet ble imidlertid trukket ut (tilbake til Løten) kort tid før fienden angrep og kom således ikke i strid. Ved skolebatteriet var skuffelsen stor over ikke å kunne yde innsats.



på Vormas østside, ble heldigvis stanset ved sperringene og den sprengte broen ved Holt. (Her kunne en artilleriobservatør med sambandsmidler trolig ha gjort meget i samarbeid med brukvakten ved Holtå). Avvisningen av de tyske framstøt reddet de norske styrker i Eidsvoll-området fra å bli avskåret retrettmuligheter nordover på Mjøsas østside. Hadde de tyske framstøt lyktes, kunne dette ha endret krigens forløp.

For å hindre at de norske styrker ved Andelva ble avskåret, ble de om kvelden (11/4) trukket tilbake mot Hedemarken. Tilbaketrekningen startet ved 21-tiden i følgende marsjordre:

- Bataljon Torkildsen med kp 2 som fortroppskompani.
- Art.bataljon Hegstad.
- Bataljon Løken

Marsjen gikk langsomt. I grålysningen 12. april passerte kolonnen Minnesund. Etter å ha etterlatt en sikring ved Minnesund ble infanteriet tog- og biltransportert, mens artilleribataljonen marsjerte videre over Tangen mot Løten. Ved Tangen ble imidlertid to kanoner fra skolebatteriet under ledelse av skolesjefen (1/2 btt Jyhne) motorisert og beordret til å støtte sikringsstyrken ved Minnesund.

Øvrig del av artilleribataljonen kom til Løten ved 17-tiden og gikk i kvarter i området Hørsand. Mannskaper og hester hadde vært på marsj uavbrutt i ca 20 timer, dessuten med lite søvn de siste 3 døgn. Såvel forpleining som foring av hester hadde vært noe provisorisk. Avdelingen var utslitt uten å ha vært i strid, og disse trøstesløse, fysiske og psykiske slit-somme forflytningene skulle fortsette.

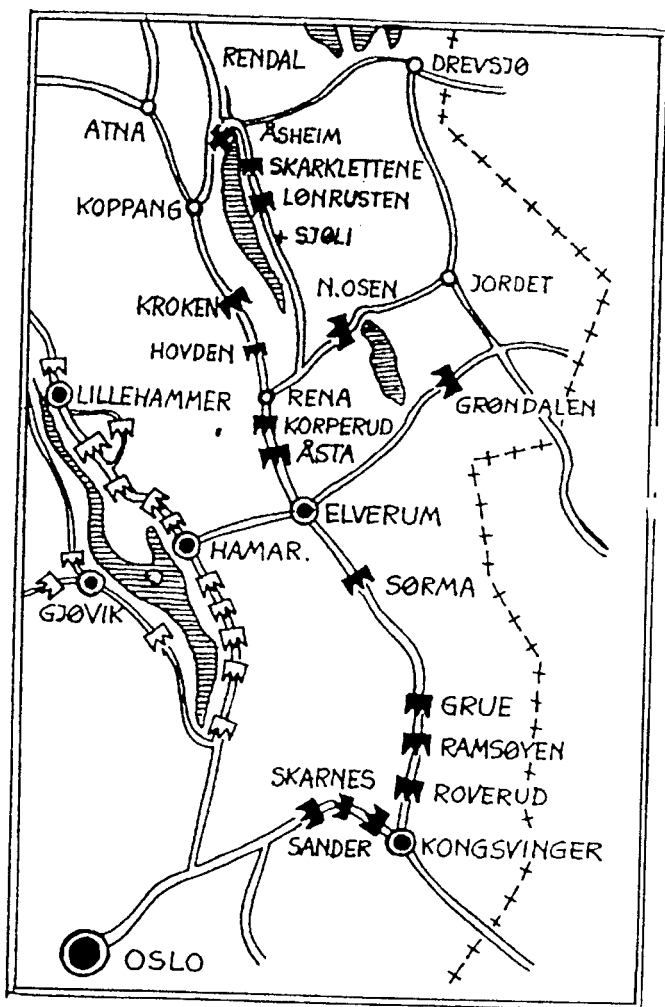
• Mangelen på skikkelig utstyr gjorde seg også snart gjeldende. En elev beretter: «At vi manglet telt var selvsagt et stort savn. Men vi hadde ikke engang et ullteppe. Med hyppige overnattinger ute vinterstid gav dette små muligheter for tiltrengt hvile.

Få hadde trodd at det gikk an å sove til hest, men vi fant snart ut at dette var mulig når trettheten tok overhånd. Hestens bevegelser og varme smittet over på rytteren, i motsetning til personellet som satt fastspent på kanonforstillingens kalde jerngitter. Det viste seg at faren for å komme under kanonhjulene ved fall ikke var særlig stor. Det var ikke plass til å falle mellom hestene, så man falt alltid mot venstre og unngikk dermed å bli overkjørt.

Det var gjerne når marsjtakten gikk over fra gange til trav at man falt av. Det største problemet var likevel å komme seg opp på hesten igjen i halvvåken tilstand uten å måtte stanse spannet. Og det lønte seg ikke. Mangelen på søvn gjorde seg sterkt gjeldende under de stadige forflytninger og alarmberedskap. I regn og sludd ble man ofte våt, særlig på bena, med små muligheter til å tørke klær og sko. Overnatting under åpen himmel i våte klær gav sjelden lang hvile. Granbar og hestedekken var ofte det eneste underlag».

Sikringstyrken ved Minnesund ble utgruppert i løpet av dagen (12/4) med halv batteriet klart til innsats fra en stilling ved Langset kapell. Herfra kunne området Minnesund beskyttes effektivt. Broene over Vorma ble sprengt i løpet av kvelden. Sikringsstyrkens muligheter for å løse sitt oppdrag ved Minnesund var betydelig bedret ved tildelingen av halv batteriet. Men gleden over dette ble ikke lang. Straks over midnatt (13/4) fikk halv batteriet ordre om tilbakemarsj. Ved Strandlykkja kom kontraordre om å vende tilbake til Minnesund, hvor halv batteriet i grålysningen igjen rykket inn i stillingen ved Langset. Stillingsutbedring og forberedelser for ildåpning fortsatte.

Heller ikke denne disponering skulle vedvare. Ved middagstid kom divisjonens ordre om å melde seg tilbake ved bataljonen. Ved 14-tiden rykket så halv batteriet igjen ut av stillingen ved Langset og kjørte over Tangen mot Løten.



Kampsteder i Glomdamålføret april 1940. Den tyske framrykning i Glomdamålføret startet fra Lillestrøm 14. april med en styrke på ca 2000 mann. Kampene syd for Elverum var hovedsakelig knyttet til trefningene ved Skarnes 14. april, ved Øverstrøm/Sander 15., ved Kongsvinger festning, Ramsøyen, Bjørke-Øppset 17., og ikke minst sammenstøtstriden ved Roverud samme dag. Kampen her som stod på en times tid ble en av de blodigste under hele forsvarsstriden med 17 falne (15 mil og 2 sivile) og mange sårede på norsk side. Tyske tap er ikke helt klarlagt, men var etter alt å dømme langt større. Tyskernes framrykning ble etter hvert støttet med artilleri. (Bauta over de norske falne ble avduket ved Rustad 3. okt 1985 av stort.president og krigsflyver Hysing Dahl). Siste trefning syd for Elverum var det djerne ildoverfallet på den tyske kolonne ved Sørma 18. april.

- Et par timer senere rykket en tysk avdeling mot Minnesund, ble tatt under ild og stanset. Om kvelden rykket tyske styrker også fram på østsiden av Vorma. Om morgenen dagen etter (14/4) angrep tyskerne på østsiden, bygde bro over Holtåa, omgikk den norske sikringsstyrkens venstre flanke og tvang den på retreat nordover. Dermed var det viktige Minnesundområdet og inngangen til Morskogdefilet på tyske hender. — en billig tysk seier. Disponering av artilleristøtte til sikringsstyrken ved Minnesund ville ha vært av uvurderlig betydning, ikke minst moralsk.

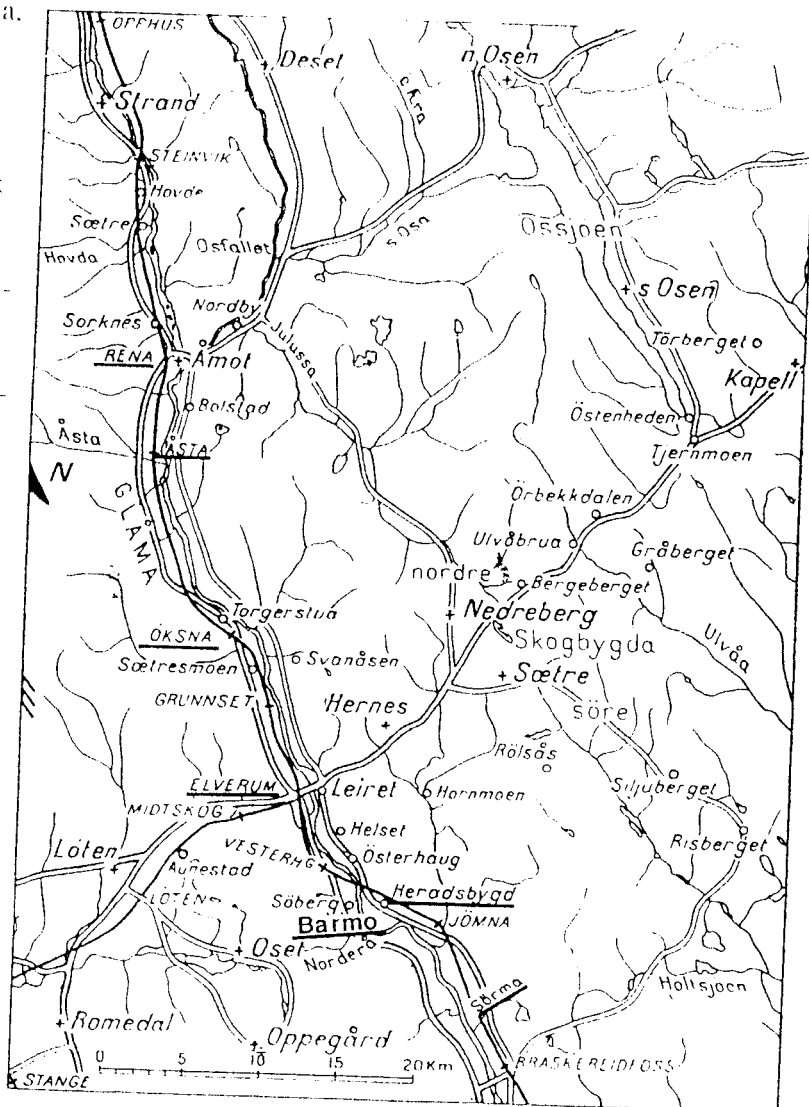
Grunnen til at halv-batteriet ble trukket ut, synes å være at man ikke ville ha noe av det fåtallige artilleri i en så utsatt og fremskutt stilling. Halv-batteriet var imidlertid motorisert og kunne hurtig forflyttes. Det var igjen stor skuffelse over ikke å kunne yte innsats, men, som det ble uttrykt, i stedet bli beordret til å smøre hestehaser.

Ut på ettermiddagen (13/4) kom 1/2 btt Jyhne til Hørsand i Løten hvor art.bataljonen lå i kvarter. Her ble skolebatteriet liggende til 17. april uten stridsoppdrag. Forberedelser ble gjort for å delta i forsvaret av Romedalsavsnittet. Samtidig foregikk det kamper langs østsiden av Mjøsa, både ved Minnesund, Strandlykkja, Espa, og i Glommadalføret.

14. april ble 1. batteri (btt Baarlid) disponert til Tangen for å støtte Tangen-gruppen på østsiden av Mjøsa. Etter spredt ildgivning 17. april ble batteriet trukket ut om kvelden og forflyttet til Brøttum, deretter nordover Gudbrandsdalen. Disponeringen førte dessverre til at batteriet ikke kom til å spille noen aktiv rolle under kampene i Gudbrandsdalen. (Her forlater vi art.bataljon, Hegstad og btt Baarlid inntil vi treffer dem igjen under andre omstendigheter i Romsdal.)

Etter at stillingene ved Morskogen, Strandlykkja, Espa og Tangen ble oppgitt og Hamar rømt og besatt av tyskerne 18. april, lå Elverumsområdet utsatt for et tysk framstøt også fra vest. Østerdalsgruppen (sjef oberst Hiorth) skulle konsentrere seg om forsvaret av Glommadalføret hvor tyske styrker var på framrykning nordover.

- Tyskernes østre gruppe, stridsgruppe Fischer (sjef oberst Fischer), som skulle rykke nordover gjennom Glommadalføret omfattet i hovedsak to infanteribataljoner, en fra 16/4 to artilleribataljoner, sambandskompani og pionerkompani, til sammen vel 2000 mann. Framrykningen startet fra Lillestrøm 14. april.



Områdene Loten-Elverum-Åmot 1940

17. april ble skolebatteriet avgitt til Østerdalsgruppen og beordret til Elverum. Et halv-batteri (1/2 btt Hurlen) ble motorisert, det andre (1/2 btt Jylne) med løytnant G. Baumann (avgitt fra AR 2) som batterioffiser, var hestetrukket. Som vi skal se, kom skolebatteriet til å bli disponert i 1/2 batterier under de påfølgende kamphandlinger.

1/2 btt Hurlen fikk en omflakkende tilværelse 17.-19. april, uten å komme i strid. 17. april ble 1/2 btt disponert syd for Elverum, først i stilling ved Østerhaug, deretter ved Flisa og tilbake til Øksna i Østerdalen. Ut på morgenen 18. april endte 1/2 batteriet igjen i kvarter i Elverum, men ble om ettermiddagen sendt fram i stilling ved Barmo idrettsplass i Heradsbygd. En kanon ble disponert for bestryking av hovedveien, den andre for bestryking av Glomma. Etter at det var blitt mørkt ble kanonene trukket tilbake til beredsskapsstilling ved Østerhaug. Like over midnatt (19/4) ble 1/2 batteriet trukket ut og disponert i stilling ved Elverum (vest for elven) med oppdrag å bestryke veiene som førte inn til Elverum fra vest og syd. Heller ikke her kom det til strid.

- Begivenhetene langs Mjøsa med oppgivelse av Hamar førte til at Elverums distriktet også ble truet i flanke og rygg av angrep fra vest over Løten. Strid på to fronter kunne ikke opprettholdes med de styrker som var til rådighet. Elverum måtte oppgis. De norske styrker ble trukket mot Rena-området 18/19. april, og forsvaret etablert i tilknytning til Asta. Planen gikk ut på å stanse den tyske framrykning langs en linje Rena-Lillehammer i påvente av alliert hjelp.
- 19. april rykket tyske tropper inn i Elverum, både fra vest og syd. Den tyske framrykning gjennom Glommadalføret hadde hittil blitt sinket i fem dager, og det tyske press ble øket.

Tidlig på morgenen 19. april ble 1/2 btt Hurlen trukket ut fra stillingen ved Elverum og beordret til Rena, hvor det ankom om formiddagen og gikk i kvarter ved Vivelstad gård.

1/2 btt Jylne ble 18. april underlagt bataljon Løken, som ved Anestad i Løten skulle etablere forsvar mot angrep vestfra. Etter at det var blitt mørkt, spent halv-batteriet for og rykket mot stillingen. Under marsjen mot Løten fikk 1/2 btt ordre om å marsjere direkte til Rena. Etter en lang natts marsj nådde halv-batteriet Rena ut på morgensiden og ble forlagt på og omkring prestegarden nord for tettbebyggelsen *Presten Herden*.

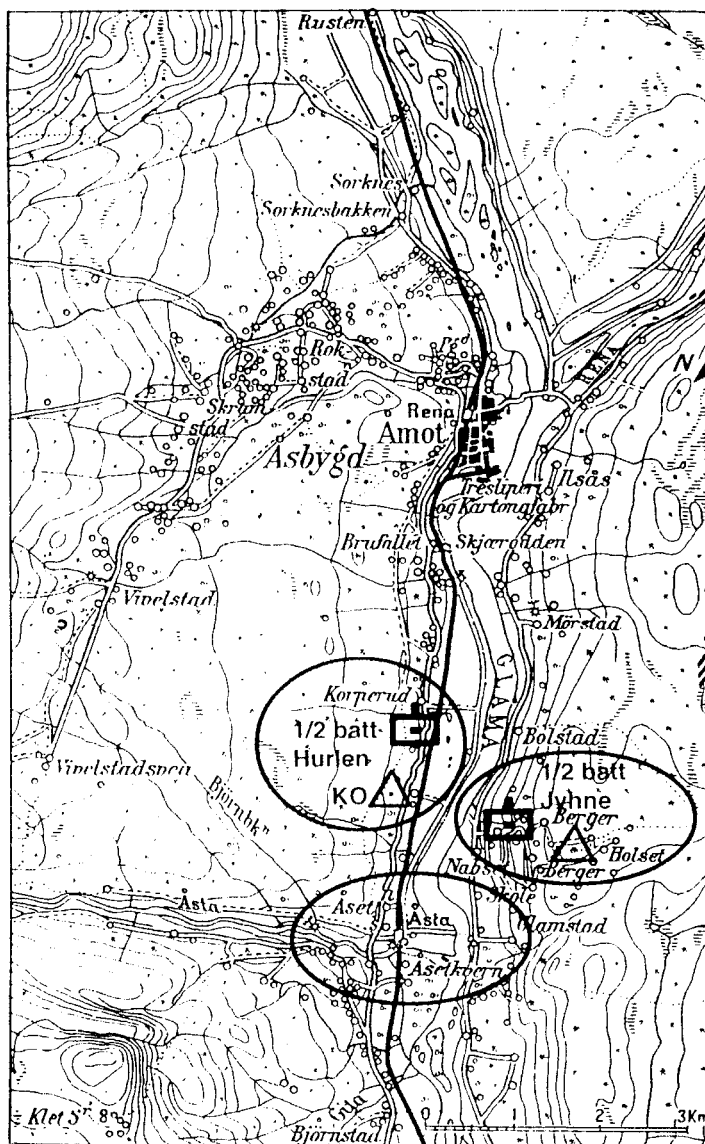
For å gjøre avdelingen mindre sårbar overfor flyangrep ble også 1/2 btt Jylne organisert i en motorisert avdeling og alle hester og hestetrukne kjøretøyer i en hesteavdeling. Skolebatteriet var således klart for disponering i område Asta-Rena 19. april.

I løpet av lørdag 20. april ble Asta stillingen besatt. Skolebatteriet ble fortsatt disponert i to halv-batterier, med 1/2 btt Jylne på østsiden av Glomma (direkte underlagt stidsgruppesjefen) med malområde på vestsiden av elva fra Asta og sydover, og 1/2-btt Hurlen på vestsiden med malområde på østsiden. Disponeringen førte imidlertid til liten eller ingen forbindelse og samvirke med de avdelinger som skulle støttes.



Rena ble bombet tre ganger 19. april. Stasjonsbyen var full av norske soldater, og i gatene stod bil- og hestekolonner utsatt for bomber og mitraljøseild. En rekke branner forårsaket store ødeleggelser. Skolebatteriets personell og hester i prestegårdsskogen ble utsatt for mitraljøseild, men unngikk tap.

Åsta-Rena 1940.
 Hensikten var å stanse den tyske framrykning i Glommedalføret i området Åsta. Her ble det kjempet på begge sider av Glomma 20. og 21. april, og ved Korperud. De to halv batteriers stillinger under kampen ved Åsta, som varte i 18 timer.



Tidlig om morgenen 20. april rykket 1/2-btt Jyhne gjennom det brannherjede Rena, over broen til østsiden og i stilling nord for Nabset med kommandoplass (OP) i en utlåve oppe i lia ved Nordre Berger med godt utsyn over målområdet.

Mitraljøsetroppen ble gruppert til forsvar av batteriet mot luftangrep. 1/2-btt lå i fremste linje, bare sikret av et framskutt mitraljøselag.

Tyske styrker støtte opp mot Åstastillingen ved 19-tiden om kvelden, hvor fortroppskompaniet ble stanset ved Åsta bro. I skumringen rykket også en motorisert kolonne fram mot Åsta. Kolonnen ble tatt under effektiv ild fra 1/2-btt Jyhne og trukket tilbake utenfor rekkevidde. Dette var de første skudd som ble avgitt fra skolebatteriet under strid. Etter at det var blitt mørkt, ble 1/2-btt trukket tilbake for natten fra den utsatte stilling – klar til tilbakemarsj.

På vestsiden rykket 1/2-btt Hurlen ved middagstider (20/4) i stilling ved Korperud med kommandoplass (OP) ca 1 km lenger syd. Da fienden ikke rykket fram på østsiden kom 1/2-btt ikke til skudd. Ut på kvelden ble kanonene disponert som panservern i stilling ved hovedveien.

I grålysningen søndag morgen 21. april ble 1/2-btt Jyhne beordret tilbake til stillingen ved Nabset og var på plass da tyskerne gjenopptok sitt angrep på Åsta-stillingen, dekket av røk som hindret observasjon. Røken lettet imidlertid etter hvert, og snart lå hele målfeltet i strålende sol med en rekke innbydende mål, kommandoplass, artilleri- og bombekasterstillinger og bilkolonner, som ble beskyttet med god virkning.

Stemningen var høy, både i kommandoplassen (KO/OP) og ved kanonene. Men gleden skulle ikke vare lenge. Plutselig smalt en granat i låvebroen, deretter en i låveveggen og kommandoplassen ble lagt under kraftig beskytning. (Kommandoplassen var trolig blitt ropet ved at egne infanterister som passerte hadde stoppet opp ved plassen).



Kampen ved Asta 20/21. april 1940. Tysk artilleri (10,5 cm) i stilling ved Bjørnstad beskyttes av 1/2 btt Jyhne 21. april. En tysk kanon ble ødelagt. Mange tyske sårede.

Dette var ildkampen for personellet som ble utsatt for direkte beskytning for første gang. Men noen skremmende virkning hadde det ikke. Ordre ble gitt som telefonmannen rolig formidlet til batteriplass. Etter at instrumenter og utstyr var pakket sammen, ble kommandoplassen forlatt og personellet trakk seg under beskytning mot batteriplassen, som også ble lagt under ild. Ordre om flytting til reservestillingen ble gitt, men da også denne ble beskutt, ble halv batteriet trukket tilbake mot Renabroene. Her var det vanskelig å finne brukbar batteristilling og kanonene ble disponert enkeltvis langs veien for direkte beskytning av områdene på begge sider av elven. Grupperingen førte til at 1/2-btt ikke kunne støtte den videre strid om Asta-stillingen og ild ble ikke av gitt fra denne stilling. Mitraljøsetroppen ble disponert til forsvar av Renabroene, som flere ganger var blitt angrepet av tyske fly.

Ut på formiddagen gikk tyskerne over Glomma og angrep også avdelingene på østsiden. Egne avdelinger ble presset tilbake og 1/2 btt Jyhne beordret tilbake til Deset i Rendalen. Organisert som hestetrasket avdeling marsjerte halv batteriet mot Rendalen.

Den hendtge virksomhet foran Asta stillingen tiltok utover morgentimene søndag (21/4). Tyskerne satte inn både bombekasterer og artilleri som beskyt de norske stillinger og la områdene på begge sider av elven under kraftig ild.

Artilleriilden ble dels ledet av fly, som også angrep de norske stillingene med mitraljoser. Flere angrep på stillingene ble likevel avvist, på tross av øket beskytning av tyngre vapen. På østsiden av Glomma angrep fienden nordover og ble dermed en trussel i flanken. Med få styrker til disposisjon og mangel på reserver maktet man ikke å hindre fiendtlig gjennombrudd, og ved middagstid måtte Asta stillingen oppgis. En oppraksstilling ble besatt ved Korperud.

Striden om Asta stillingen varte i 18 timer og ble den mest langvarige i Osterdalen. Den ble også avgjørende for Osterdalsgruppens videre forsvarsstrid. Den langvarige kamp, til dels på kort hold, var en stor pakjening for de dårlig trentede avdelinger. En avdelingssjef kunne likevel rapportere: «Men da ildkampen først var over, var det liten svikt i rekkene og ildgivningen rolig og god». Avdelingene ble etter hvert sterkt medtatt, og motstandskraften ebber ut tross all god vilje. Oppgaven var for stor i forhold til de ressurser som var til rådighet. Under kampen ved Asta falt 3 norske soldater. Antall fanger og savnede var imidlertid stor. Den samlede styrke ved Osterdalsgruppen var nå ca 1000 mann, herav ca 200 i Rena dalloret.

- De tyske tap var 15 falne og 32 sårede. Men på tysk side gjaldt det å presse på. Det ble lagt stor vekt på omgående bevegelser for å bryte det norske forsvaret. Den harde motstand foran Rena bidro også til dette. For å påskynde framrykningen ble den tyske Østerdalsgruppe ytterligere forsterket med motoriserte avdelinger, infanteri og pionerer, og spesielt med et mg-/ mitraljøsekompani (oppsatt på motorsykler) og en stridsvogneskadron med bl a en tung og 17 lette stridsvogner som skulle sørge for hurtig gjennombrudd i de norske stillinger. Den tyske styrke i Østerdalen omfattet nå ca 5000 mann.

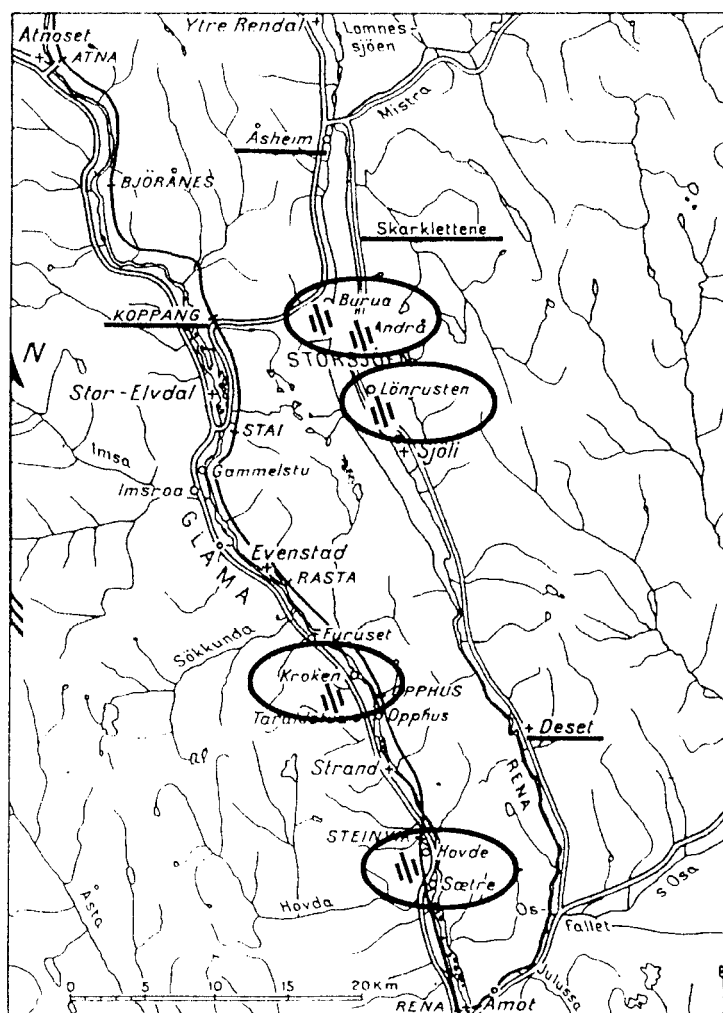
Ved Korperud var 1/2-btt Hurlen disponert som panservern langs hovedveien. Halvbatteriet kunne således ikke delta i striden ved Åsta, heller ikke under striden på østsiden av Glomma. Tyskerne fulgte etter mot Rena, og allerede et par timer etter at Åstastillingen var oppgitt, gikk de til angrep på opptaksstillingen ved Korperud. En tysk avdeling som kom marsjerende langs veien ble sluppet inn på kloss hold før ild ble åpnet med mitraljøser og maskingeværer. Halvbatteriets kanoner som var gruppert som panservern i fremste linje beskjøt også fienden med god virkning. Dette var den første ildgivning fra 1/2-btt Hurlen.

- En elev beretter: «Kanonen var plassert i veien med infanteri på begge sider. Langs veien kom tyskerne marsjerende og intetanende. Kanonen var gjort klar for direkte retning. Granatkardesker var klargjort og tempert på 0 (korteste temperingsavstand).

Spenningen var stor. Da troppen var på ca 200 m hold ble det åpnet ild fra mitraljøser og maskingeværer. Samtidig åpnet kanonen ild, og det ble i rask rekkefølge skutt 10-12 granater. Effekten på den korte avstanden var stor. Tyskerne prøvde snarest å komme ut av veien, men mange døde og sårede lå igjen – skrikene var hjerteskjærende».

Tyskernes første fremstøt mot Korperud ble avvist. Etter kraftig beskytning med tunge våpen ble stillingen oppgitt ut på kvelden. 1/2-btt Hurlen ble trukket ut og rykket inn i stilling ved Hovda ved midnattstider. (Her forlater vi 1/2-btt Hurlen mens vi ser på hendelsene i Rendalen). Det norske forsvaret syd for Rena var brutt sammen.

Styrken var splittet, og tilbaketrekningen nordover fortsatte på to akser, gjennom Østerdalen og Rendalen. De påfølgende korte sprang bakover med stadige forflytninger fra stilling til stilling, gav avdelingene liten eller ingen anledning til forberedelser og sperrearbeider, reorganisering og hvile. Avdelingene brant etter hvert ut.



Glomdalen – Rendalen 1940.
Kampstedene ved Lønnrusten,
Skarslettene og Burua i
Rendalen, Hovda og
Krokken i Glomdalen.



«Kradshützen».
Tyske MG-skyttere på
motorsykler ved Rena 1940.
Kompaniet tilhørte Luftwaffe-
regiment «General Göring».

Under tilbaketrekningen av halvbanneriet mot Deset (21/4) fikk skolesjefen ordre om å ta kommandoen over alle norske tropper i Rendalen (gruppesjef). Batterioffiseren, lt Baumann, ble beordret som sjef for I/2-batteriet, som gikk i kvarter ved Deset kapell.

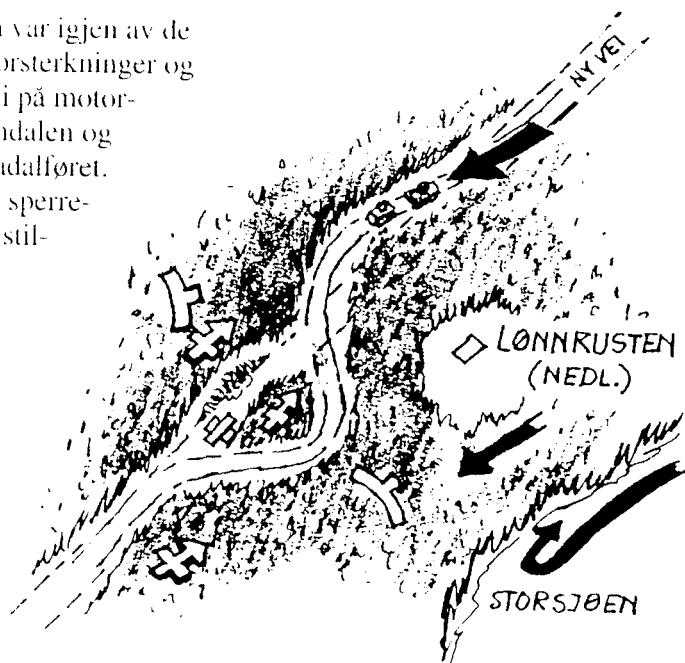
- Flere avdelinger som rykket nordover Rendalen var sterkt medtatt. Det tyske press og omgående bevegelser, bl a ved Julussa, førte også til at flere avdelinger ble avskåret. For å unngå omgæelse ble sikringsstyrken ved Øsfallet, hvor også I/2-bat deltok (22/4), trukket tilbake til en ny stilling ved Deset. Stillingen var så vidt besatt før alle styrker skulle trekkes tilbake til Storsjøen. Tapene når det gjaldt fanger og savnede, økte. Infanteristyrken på østsiden av Storsjøen omfattet etter hvert bare ca 100 mann.

For å sikre en mulig retrettvei fra Østerdalen over Koppang- Åsheim til Rendalen, ble I/2-bat Baumann i grålysningen (23/4) gruppert i området Andra, nå med målområde Burua og vestbredden av Storsjøen. Her ble det ikke avgitt ild. Hesteavdelingen og tren ble sendt nordover til Åsheim.

For å trygge retrettmuligheter og hindre en mulig tysk omfatning gjennom Rendalen fikk skolesjefen ut på ettermiddagen (23/4) ny ordre om å sette alt inn på å stanse en fiendtlig framrykning så langt syd at fienden ikke kunne beskytte veien Koppang - Åsheim med artilleri. Sperrestilling ved Lønrrusten ble besatt av et lite kompani på ca 80 mann, og sperrearbeider igangsatt. En kanon og halvbanneriets mitraljøsetropp under kommando av lt Baumann ble sendt fram til forsterkning.

23. april skulle bli en svart dag for det som var igjen av de norske styrker i Østerdalen. Med betydelige forsterkninger og innsetting av bl a stridsvogner og mg-kompani på motorsykler satte tyskerne hovedstøtet gjennom Rendalen og truet dermed også de norske styrker i Glommadalføret. Ved Lønrrusten ble det bare tid til de enkleste sperrearbeider for tyske stridsvogner støtte opp mot stillingen, med en motorsyklist i fronten.

Lønrrusten 23. april 1940. Den framskutte kanon fra skolebatteriet ble plassert på høyre side av veien i en S-sving for å beskytte tyske stridsvogner når de dukket opp i svingen vel 100 m lengre framme. Eneste beskyttelse var kanonskjoldet. Mitraljøsene ble gruppert med en på knausen mellom den gamle og den nye vei, og en på hver side av veien. Infanteri var gruppert ut til sidene, spesielt for å ta seg av tysk framrykning mellom Storsjøen og veien.



Lønrrusten 23. april 1940.

Den framskutte kanon fra skolebatteriet i direkte kamp med tyske stridsvogner. Foran stridsvognene kjørte en motorsyklist som ble rammet av et for tidlig skudd, og dette varslet stridsvognene. Kanonen åpnet ild, men den første stridsvognen fikk trukket seg raskt tilbake, trolig skadet. Neste skudd fra kanonen var dessverre klikk, og etterfølgende stridsvogn fikk åpnet ild både med kanon og MG. Løytnant Baumann ble truffet av MG-ild og drept, to elever av kanonbetjeningen ble hardt såret. Dekket av mitraljøseld ble kanonen igjen klargjort, og ild ble åpnet. Men etter treff som satte en stridsvogn ut av kamp, ble også denne kanonbetjening drevet vekk av intens ild fra de tyske stridsvogner. Kanonen gikk tapt.



Et for tidlig skudd som stanset motorsyklisten, varslet stridsvognene. Fra kanonen ble det straks åpnet ild, og forreste stridsvogn dro seg tilbake, trolig skadet. Neste stridsvogn åpnet straks kraftig ild med kanon og mitraljøseld. Løytnant Baumann ble drept mens to skoleelever av kanonbetjeningen ble hardt såret. Dekket av egen mitraljøseld ble kanonen igjen klargjort, og stridsvognen fikk en fulltreffer. Andre stridsvogner trengte forbi, åpnet kraftig ild og kanonen måtte forlates. Mitraljøsene på hver side av kanonen holdt imidlertid kampen gående. Etter hardt press og en times kamp brøt fienden gjennom og splittet de norske avdelinger. Etter modig og tapper innsats måtte Lønrrusten-stillingen oppgis.

4 Fra en befalsskoleelevs beretning sakses: «Batteriets personell som ble under bombingene av Rena 19. april og under beskytningen av stillingene under kampene ved Åsta 21. april hadde unngått tap og skader, hadde etter hvert lært å tilpasse seg det harde feltlivet og beherske krigsfrykten så noenlunde. Men 14 dagers kontinuerlig fysisk og psykisk press hadde tæret på kreftene. Da halv-batteriet gikk i stilling ved Andrå om morgenen 23. april, håpet alle på en oppladningsperiode. Ved 14-15 tiden ble imidlertid kanonlaget beordret til snarest mulig å rykke sydover for å stanse stridsvogner som var under framrykning nordover fra Sjøli. Oppdraget, å stoppe 6 stridsvogner med en feltkanon brukt som panservernsskyts, fortonet seg nærmest uløselig. I all hast bar det mot Sjøli, med betjening og ammunisjon på lastebilen, kanonen på slep etter lastebilen og de fleste av oss med hjertet i halsen.

Ved Lønrrusten ble kanonen plassert på høyre side i veibanen i en S-sving for å kunne ta stridsvogner under ild når de dukket opp i svingen vel 100 m lengre framme. Tiden muliggjorde ingen form for feltarbeider. Eneste beskyttelse mot frontalild var kanonens skjold. Løytnant Baumann kom fram til kanonen straks før den første tyske stridsvognen dukket opp, og inntok knestilling bak 1-eren på kanonens venstre side, selv hadde jeg samme stilling bak 2-eren på høyre side. Ordre om ild ble gitt straks stridsvognen dukket opp, men den trakk



Lønrrusten 23.april. Tyskerne rykket fram, splittet de norske avdelinger, erobret den forlatte kanonen som ble veltet i grøften, og fortsatte framrykningen. De to hardt sårede elever som lå i dekning under en berghylle ble senere tatt under behandling av tyskerne og sendt til Elverum sykehus. Lt Baumann ble senere gravlagt.

seg straks tilbake uten at vi kunne registrere om den var skadet eller ikke. Kanonen ble omgående ladd på nytt, men da neste stridsvogn dukket opp skjedde det skjebnesvangre at kanonen klikket, og stridsvognen kunne ta oss under ild. Ved den første skuddsalven ble Lt Baumann drept momentant, og under strevet å få kanonen skuddklar igjen ble elevene O.Raftevold og J.J.Moe alvorlig såret. Raftevold fikk høyre arm delvis skutt av, og Moe ble truffet av granatsplint i hodet. Kanonbetjeningen ble brakt under en berghylle ved siden av veien. De sårede blødde kraftig og ble forbundet etter beste evne med tørstehjelpspakke og en velbrukt militærskjorte. Det ble utvist stor psykisk styrke og mot».

- Fra en elev i mitraljøsetoppen sakses: «Veien ved Lønrrusten var under utbedring. Mellom den gamle og den nye veien var det fremdeles en knaus. Mitraljøsene ble gruppert med en på knausen, og en på hver side av veien og kanonen, med ca 200 m skuddfelter. Etter første skudd fra kanonen ble det observert flere tyske soldater som kastet seg i grøften. Ild ble åpnet fra mitraljøsen med synlig god virkning. Etter andre skudd fra kanonen var halyparten av mitr.skuddene brukt, kjølevannet kokte og vapnet var meget varmt. Veien og kanonen var under fortsatt fiendtlig beskytning da vi fikk ordre om tilbaketrekning, men kom oss uskadd over veien med mitraljøsen. Litt lengere framme observerte vi Lt Baumann i grøften og to sårede elever. Kanonen stod skjevt, skjoldet gjennomhullet».

Etter at fienden hadde brutt gjennom ved Lønrrusten fikk gruppesjefen i Rendalen (kapt Jyhne) ordre om å gå tilbake nordover med det som var igjen av de norske tropper. For å sinke fienden så meget at avdelingene som var nordenfor fikk tid til å komme seg bakover, dro skolesjefen med halv batteriets andre kanon og de styrker som kunne samles, for å etablere en sperrestilling ved Skarslettene nord for Andra.

Tiden var knapp og fienden motorisert. Sperrestillingen var derfor ikke ferdig etablert før tyskerne nådde fram og gikk til angrep. Kanonen var plassert i stilling som panservern. Etter en kort skuddveksling på ca 100 m avstand ble den forreste stridsvognen truffet og satt ut av kamp. Kanonen ble nå utsatt for kraftig ild og skadd. Skolesjefen og to artillerister av kanonbetjeningen ble såret. Også her ble det utvist mot og tapper innsats.

- Den ene av de to artilleristene som ble alvorlig såret fikk begge beina skutt av nedenfor ankelen. Det ene benet ble amputert, mens det andre ble påskjøtt med en solvholk. Den unge artilleristen frisknet til, ble snekker og klarte seg senere godt gjennom livet.

Under en voldsom ildgivning med automatvapen søkte tyskerne å omgå stillingen i venstre flanke. For å unngå omfattning ble personellet beordret på bilene, den skadde kanonen etterlatt og sperrestillingen oppgitt. Hensikten var imidlertid oppnådd – den tyske fremrykning stanset opp helt til neste morgen, og de norske styrker kunne uforstyrret marsjere mot Tynset. Men forsvaret i Rendalen var brutt sammen. Dermed var også styrkene i Glomdalljøret truet.

Tyskerne angriper ved Skarslettene
23. april. Med få styrker ble det etter
Lønnrusten i all hast etablert en
sperrestilling ved Skarslettene. Halv-
batteriets andre kanon ble disponert
som panservern. Tyske stridsvogner
støtte fram og ble tatt under ild på
kort avstand. Etter en kort skudd-
veksling ble forreste stridsvogn satt ut
av kamp. Kanonen ble nå utsatt for
kraftig ild og skadet. Skolesjefen og to
av kanonbetjeningen ble såret.
Hensikten ble oppnådd –
den tyske framrykning ble sinket.



Halvbatteriet Jyhne/Baumann som hadde tapt begge kanoner i kamp med tyske stridsvogner, var heller ikke lenger operasjonsdyktig. Resterende del nådde fram til Tynset ved midnattstider, etter en marsj på ca 80 km.

- En elev beretter bl a fra denne marsjen: «Både personell og hester var utslitte, og det var lite før. Det var en tung stund. Lt Baumann var falt, skolesjefen og flere andre var såret, til dels alvorlig, og mange var savnet. Vi hadde tapt våre to kanoner og en mitraljøse. Bak oss hadde vi en sterk, motorisert fiende med større marsjfart, og som vi ikke hadde noe å stille opp mot. Marsjen gjennom natten i det fine vinter været forløp uten stor dramatik. Særlig kaldt var det for dem som satt fastspent på de kalde jernsetene på forstillingene. For rytterne, med hestenes varme og bevegelser, var det langt bedre. Men trettheten tok overhånd og mange sovnet. To spann, med 12 hester og 6 sovende kusker, kjørte sammen i en mølje, heldigvis uten at det oppstod skade. Ved ankomst til Tynset oppstod det mange rykter om den framtidige disponering. Dette skapte tilføll til bitterhet og frustrasjon over ikke å kunne gjøre mere».

Også i Glommadalføret opprettholdt tyskerne presset og fulgte den norske retretten hakk i hel. Ut på formiddagen 22. april rykket tyskerne fram mot sperrestillingen ved Hovda. 1/2-btt Hurlen, som var gruppert i område Sætre, la ved middagstider fortstyrrende ild langs veien på avstandene 2-3000 m. Fremrykkende infanteri ble beskutt på avstander ned til ca 700 m med godt resultat. Tyskerne støtte snart opp mot den tynt besatte stillingen, som etter en kort kamp ble oppgitt ved 15-tiden. Halvbatteriet ble trukket tilbake til en beredskapsstilling ved Kroken for å kunne brukes som panservern. Ved 3-tiden neste morgen (23/4) ble imidlertid halvbatteriet trukket tilbake til Koppang for å hvile. Halvbatteriet deltok således ikke i trefningen ved Kroken – Østerdalsgruppens siste kamp i Glommadalføret.

23. april skulle også bli den mørkeste dag i Glommadalføret. Avdelingene var ikke bare nedslitt av mangel på søvn. De var også svunnet inn p.g.a. tap og savnede slik at enkelte



Tyske stridsvogner og kampberedt infanteri rykker fram mot norske stillinger april 1940. Mangelen på effektive panservernvåpen kunne ikke hindre tyske gjennombrudd.

kompanier var nede i 25-30 mann. Disponible styrker besatte likevel en sperrestilling ved Kroken. Like over middagstider (23/4) støtte tyskerne opp mot stillingen. To angrep ble avvist. Men da fienden ved 18-tiden satte inn stridsvogner, hadde man ingen våpen å møte dem med. Da stridsvognene brøt igjennom ble pakjeningen etter hvert for stor, og Krokenstillingen måtte oppgis. Dermed var det tyske gjennombrudd også i Østerdalen et faktum.

23.april ble således en katastrofens dag i Sør Norge, både for nordmennene og de allierte. Den lovede hjelp var utilstrekkelig. I Gudbrandsdalen ble de norske og britiske avdelinger slått og revet opp ved Tretten, og i Østerdalen var forsvaret brutt sammen. Situasjonen i Østerdalen mot kvelden 23.april ble av stridsgruppesjefen (oberst Hiorth) betegnet slik: «Her inntrådte den store katastrofe».

Det tyske gjennombrudd i Rendalen fikk også følger for situasjonen i Glommadalføret. Den naturlige retrettsvei for styrkene her var over Koppang og gjennom Ytre Rendalen mot Tynset. Veien langs vestsiden av Storsjøen kunne imidlertid legges under fiendtlig ild fra østsiden samtidig som et fiendtlig fremstøt kunne avskjære retrettmulighetene. For å sikre



Typisk norsk veisperring i 1940. Tiden og manglende hjelpemidler tillot sjelden større sperre- og stillingsarbeider som kunne stanse en mekanisert fiende.

en mulig retrett gjennom Rendalen ble en sikringsstyrke (kp) og 1/2-btt Hurlen sendt til Burua. Da halv batteriet nådde fram ved 19-tiden (23/4), ble det kjent at fiendtlige stridsvogner allerede var brutt gjennom på østsiden av Storsjøen. Halv batteriet fikk da i oppdrag å tilføye de fiendtlige avdelinger på østsiden mest mulig tap, og framfor alt hindre fiendtlig stridsvognsangrep over Åsheim og sydover på vestsiden av sjøen. Ved mørkets frembrudd skulle halv batteriet forene seg med resten av skolebatteriet ved Åsheim. For å sikre mot fiendtlig infanteriangrep sydfra på vestsiden, ble det fra halv batteriet sendt en oppklaringspatrolje sydover.

Ved Burua fikk 1/2-btt Hurlen sin største og siste sjanse. De fiendtlige kolonner som var stanset opp langs veien på østsiden etter striden nord for Andrå, ble beskyttet med god virkning. Dette var den siste ildgivning fra skolebatteriet i 1940. Tyskerne på sin side rettet en intens mitraljøs- og maskinkanonild mot halv batteriet. Ilden lå imidlertid for høyt og hadde ingen virkning. Fienden kunne nå kontrollere veien Koppang-Åsheim.

Den videre retrett på vestsiden måtte derfor skje gjennom Østerdalen. Broene mot Åsheim ble sprengt, og da det ved 22-tiden ikke lenger var skytelyst, ble halv batteriet trukket ut, forflyttet til Koppang st. og jernbanetransportert til Tynset hvor det ankom ut på morgenen 24. april. 1/2-btt Hurlen hadde ingen tap i falne eller sårede, og heller ingen tap av materiell.

- Hurlen*
- I løpet av natten til 24. april og ut over dagen var restene av Østerdalsgruppen på retrett nordover gjennom Rendalen og Tyldalen, over Atna Sollia mot Follidalen og på jernbane fra Koppang mot Tynset og Røros. Tyske fly hadde fritt spillerom og rettet sterke angrep mot kjørende avdelinger og togtransporter, både med bomber og mitraljører. Det gjaldt å ødelegge og demoralisere mest mulig av de norske styrker som var på retrett. Ved Telneset st. nord for Tynset ble et togsett med norske soldater utsatt for et kraftig flyangrep som kostet 8 livet. I løpet av 24. april var således de norske avdelinger i Østerdalen spredd på flere akser, avdelinger var utslitt og mange gått i oppløsning. Østerdalsgruppen hadde opphørt å eksistere.

Etter skjebnedagen 23. april var skolebatteriet ved midnattstider samlet på Tynset. Batteriet ble motorisert, mens hestene ble samlet i en hesteavdeling for så å fordeles til bøndene i distriktet. Biler ble skaffet fra en avdeling som lå på Tynset. Skolebatteriet fikk ordre om å rykke over Kvikne til Ulsberg for å inngå i stridsgruppe Eggan, som sinket den tyske fremrykning sydover i Berkåk-avsnittet.

Det motoriserte skolebatteriet (fung. sjef lt Hurlen) med to kanoner avmarsjerte fra Tynset ved middagstider (24/4). Like etter avmarsj ble batteriet utsatt for et kraftig flyangrep. De 6 tyske fly som gikk til angrep med bomber og mitraljører, kunne uhindret gang på gang bstryke kolonnen og beskytte personellet som søkte skjul ut til sidene av veien. Med sine sorte kapper var personellet svært synlige og utsatte mål, men den dype snøen reddet mange. Etter en time kunne marsjen fortsette. Mange kjøretøyer var skadet, noen ødelagt. Heldigvis var det ingen tap av personell, men mange var drevet så langt ut under angrepet at de ikke nådde tilbake før marsjen måtte fortsette på grunn av faren for tysk fremrykning sydfra.

Det var imidlertid ikke bare fienden som hindret marsjen. Elever som ble sendt fram for å kontrollere en bro som måtte passeres, ble plutselig overrasket ved at en broladning eksploderte. Sprengkommandoen trodde det var tyskere som kom, og iverksatte sprengningen. Heldigvis var det bare en av fire ladninger som virket. Men dette skapte problemer med å få kjøretøyer og materiell over, og forsinket marsjen. (Manglende samband og kjennskap til egne avdelinger kunne få de alvorligste følger).

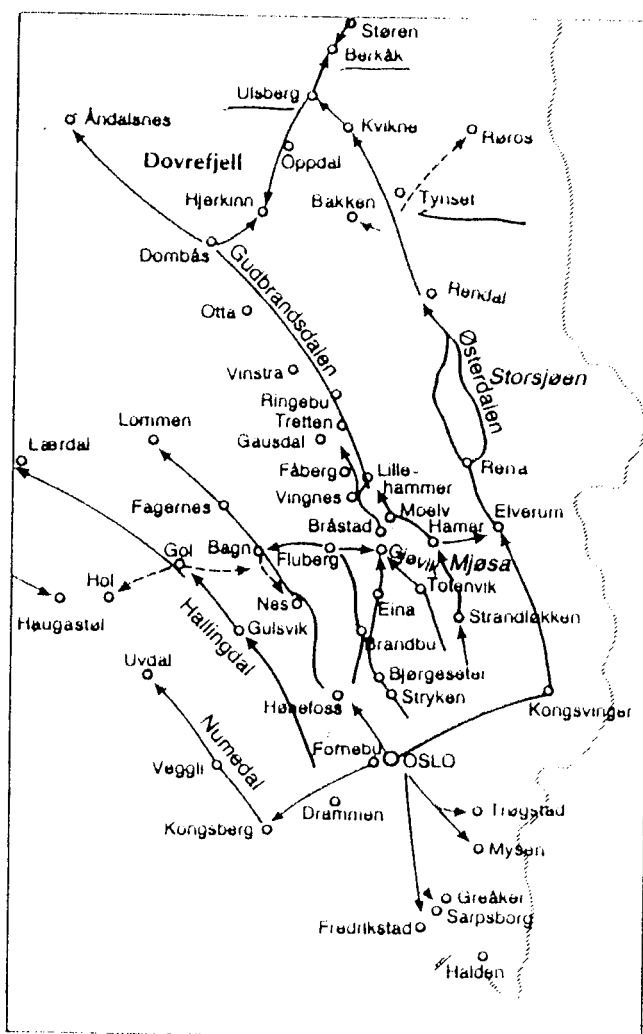
- En elev beretter bl a: «Marsjen over fjellet ble uhyggelig. Det første flyangrepet kom etter noen få kilometer. Bombene var tydelig myntet på kjøretøyene, uten god presisjon. Deretter kom flyene i lav høyde og brukte mitraljøsene. Vi søkte straks ut fra bilene, men dette var problematisk i den meterdype og blaute snøen, som heldigvis også reduserte virkningene fra bombene. Verre var det med mitraljøsilden. Den slo mer ut til siden, og var både uberegnelig og uhyggelig når en satt fast i snøen. Lyden av prosjektilene når de slo ned, og snøspruten like ved hodet, var forferdelig. Jeg var mer redd for å bli lemlestet enn å bli skutt. Endelig kom jeg meg bak en diger furu og følte meg temmelig sikker, men også en forferdelig tretthet da angrepet var over».

Under den videre marsj over fjellet ble batteriet utsatt for flere flyangrep med neutraljoser, uten å lide større skade. Ut på kvelden ved 22-tiden kom skolebatteriet fram til Ulsberg, etter ca 10 timers marsj, og gikk i kvarter. Den sårede skolesjefen som var tatt med på marsjen, ble innlagt på Berkåk feltlasarett. Og her endte hans skolesjefsvirksomhet. (Etter krigen møter vi kapt H. Jyhne igjen, som oberst og Generalinspektør for Hærens artilleri [1949-61]).

Tidlig på morgenen dagen etter (25/4) meldte skolebatteriet seg til tjeneste for avsnittsjefen (oblt Eggan). Han ønsket batteriet innsatt i strid i området Innset mot tysk framrykning fra Tynset. Lendet var imidlertid ugunstig for feltkanoner. Batteriet var dessuten på det tidspunkt sterkt redusert og lite stridsdyktig, og ble ut på ettermiddagen beordret til Sunnaldalen for reorganisering og hvile. På Gjvra (26.-28/4) ble skolebatteriet organisert i et tøkanoners batteri, materiellet ettersett og innsetting i traktene Innset-Ulsberg og Ulsberg-Berkåk planlagt.

- De første tyske styrker hadde fram til Tynset ut på ettermiddagen 24 april, til Røros 26. april men trakk seg tilbake. For snarest å kunne forenes med styrkene i Trøndelag valgte hovedstyrken den korteste vei fra Tynset, over Kvikne-Berkåk. Men det ble ingen parademarsj. I området Innset-Naverdal møtte den tyske hovedkolonne sterk motstand fra gruppe Eggan som greide å stanse den tyske framrykning i 3 dager. Først 29. april hadde den tyske hovedstyrke fram til Ulsberg og fikk dagen etter kontakt med de styrker som hadde rykket sydløyt fra Trondheim. Tyskerne hadde nådd sitt hovedmål - å opprette forbindelsen mellom Oslo og Trondheim. Men den tyske framrykning nordøyt gjennom Glomdalenfjell og Østerdalen hadde møtt uforutsatt sterk motstand og var blitt sunket i over 14 dager.
- Etter det tyske gjennombrudd til Ulsberg ble også stridsgruppe Eggan oppløst. Avdelinger som ikke ble dimittert ble trukket til Tingvollhalvøya.

Heimsket



Skolebatteriet ble ikke satt inn under de avsluttende kamper i området Naverdal Innset 26.-29. april. Ut på ettermiddagen 28. april fikk batteriet ordre om forflytning til Tingvollhalvøya og gikk i kvarter i Meisingset. 30. april ble alle vinterrekrutter og frivillige dimittert, og 1. mai ble skolebatteriet oppløst med unntagelse av 6 befal og 12 befalsskoleelever som skulle ta seg av avviklingen (De som ble dimittert fikk utbetalt kr. 80 i dimisjonspenger). All stridsvirksomhet skulle opphøre. Skolebatteriets krigsinnsats var dermed avsluttet. Batteriets personellmessige tap i døde og sårede var en fallen og 8 sårede.

Tyske operasjoner fra Oslo-området 1940. 30. april, etter tre ukers kamp, kunne de tyske styrker fra Oslo og Trøndelag forenes. Dermed var erobringen av Sør-Norge sikret. Men i Nord-Norge fortsatte kampene.

- I Sunndalen meldte 2 elever og 3 artillerister seg tilbake ved skolebatteriet. De hadde vært savnet etter bombeangrepet ved Tynset (2./4.), og hadde gått på ski over fjellet fra Tynset til Oppdal.
- Batteri Baarlid (Hegstad) deltok i forsvaret av Dombås 30. april under den britiske tilbaketrekning mot Åndalsnes. Som siste avdeling rykket batteriet om kvelden mot Romsdalen og slo leir ved Mittet ut på morgenen 1. mai. 5. mai var det som var igjen av bataljon Heggstad, samlet i Tovik (Isfjorden).
- 2. mai ble de britiske tropper trukket ut. De norske tropper i Sør-Norge stod alene, med ryggen mot sjøen, avskåret på begge flanker og uten utsikt til å kunne kjempe videre.

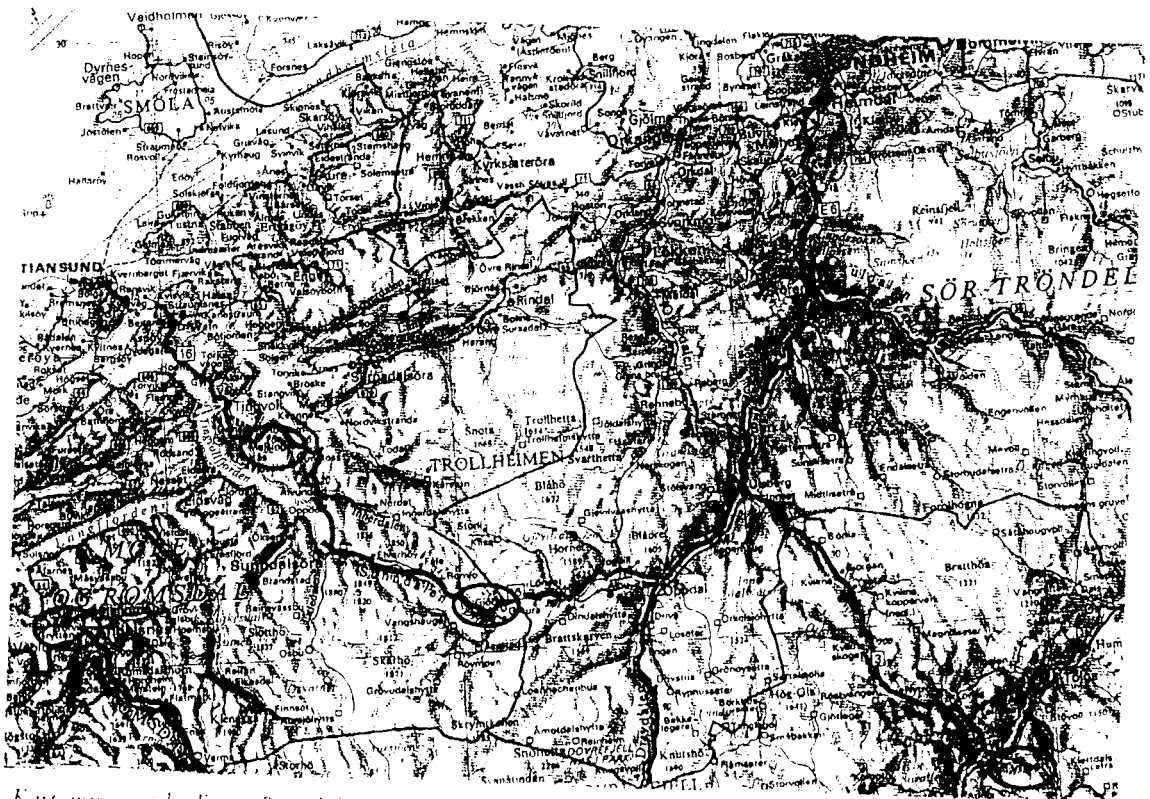
Kapitulasjonen og nedleggelse av våpnene 3. mai ble således en bitter skuffelse. For betal og soldater var det føltes dette både nedverdiggende og høyst uførtjent. Men følgene av neglisjeringen av forsvaret i mellomkrigs-tiden var dessverre et faktum. Mangelfull opplæring og øvelse gjorde seg snart gjeldende. Materiellet var jevnt over skrapelig, og særlig folbart var mangelen på kampfly, luftvern og panservern, og i stor grad også artilleri

Det som var igjen av skolebatteriet lå i kvarter på forskjellige steder i Romsdalen. 5. mai sluttet avdelingen seg til bataljon Hegstad i Torvik. Skolebatteriets materiell ble overlevert til tyskerne på Sunndalsøra 8. mai

Kl 6 om morgenen 11. mai reiste avdelingen fra Torvik som krigslanger og ankom Jørstadmoen ved midnattstider. I løpet av dagen 12. mai ble avdelingen demobilisert, jordbrukere ble frigitt mens resten ble holdt som krigsfanger på Trandum til juni. Fra skolen omfattet dette en håndfull elever som ble satt til forefallende arbeider.

Ut på sommeren ble det opprettet et administrasjonskontor med oppgave å avvikle virksomheten ved skolen – midlertidig. Elevene (unntatt 2 som fikk nervesvikt) fikk rent formelt et vitnemål om gjennomgått befalsskole og ble gitt sersjants grad med rangering som de hadde som elever ved skolen. Kontoret ble nedlagt da oppgaven var løst. Skolens midlertidige opphør kom til å vare i fem krigsår.

Skolebatteriet omfattet personell fra Befalsskolen, vernepliktige artillerister fra vinterrekruttskolen med 24 dagers tidligere rekruttskole og frivillig personell. Skolesjefen berettet at «personellet generelt sett klart besto prøven under felttoget. Men det kan ikke nektes at det var elevene, med lengere tjenestetid og kjent av og med sitt befall, som i første rekke bevirket at avdelingen holdt sammen når det røynte på som verst». Også hestene klarte den harde påkjenningen, «og først og fremst de norske hestene, men også skolens halvblods hester som kom fra varme staller og rett ut i felten uten avgang av en eneste hest».



Kart over området Tynset-Romsdal



Løytnant Gunnar Baumann. F. 22.mars 1914. Artium i 1934. Befallsskolen for Hærens artilleri 1935. Krigsskolen 1938, deretter adjutant ved AR 2. Beordret til Skolebatteriet 14. april 1940. Falt 23.april 1940 ved Lønrrusten i Rendalen. Gravlagt på Glamoss kirkegård. (Den 26 årige løytnanten skulle inngå ekteskap lørdag 27. april og bryllupet var planlagt).

Heller ikke for elevene som inngikk i skolebatteriet ble eksamen som planlagt. Hittil i skolens historie har ingen elever blitt satt på en slik praktisk og realistisk eksamensprøve, hvor kravet til mot, utholdenhet og psykisk styrke har vært avgjørende, ikke bare for resultatet, men i stor grad også for den enkeltes liv og helse.

Det hendte vel også ved skolebatteriet at ikke alle fullt ut holdt mål under alle rådende krigsforhold, men de aller fleste gjennomførte og bestod denne spesielle «eksamen».

- Flere av skolens og skolebatteriets personell, såvel betal som elever og mange artillerister, meldte seg til tjeneste ved andre avdelinger og deltok mange andre steder i landet.

Skolebatteriets og personellens krigsinnsats må imidlertid sees i en større sammenheng, og var dessuten avhengig av en rekke forhold som verken avdelingen eller den enkelte selv var herre over. Vurdering av krigsinnsatsen som sådan hører derfor ikke med i denne fremstilling. Men etter den innstilling, det pågangsmot og den tapre innsats som ble utvist under de rådende forhold, tyder meget på at skolebatteriet hadde muligheter for større innsats og dermed også fortjent et bedre resultat.



Minnebauta reist etter krigen:
«Til minne om kampen ved
Lønrrusta 23.april 1940».
Falt: Løytnant Gunnar Baumann.
Født 22. mars 1914.
(Sommerstid finner man ofte
friske blomster ved minnesteinen).

Æresnavnene ÅMØDT-RENDALLEN 1940 på skolens kvartermerkeflagg tilkjenner imidlertid at skolen også denne gang kan være stolt av den innsats som ble ytet for fedrelandet i krig.

Lenge etter at katastrofen hadde nådd sin tragiske finale i 1940 ble bautasteinen over løytnant Gunnar Baumann reist ved Lønnerusten av Sjøli Småbrukerlags Kvinnegruppe. Under avdukingen 7. juni 1978 holdt kvinnegruppens formann, fru Målfrid Skare Stuan, en gripende og tankevekkende tale og sa bl a: » Denne steinen skal tjene to formål. For det første er den reist i takknemlighet til dem som i de kritiske april dagene i 1940 kjempet med livet som innsats mot de tyske avdelingene. Steinen skal også være en påminnelse til de unge om den betydning forsvarsvilje og samhold hadde og har. La steinen bli symbolet på at vi vil stå vakt om vår frihet og yte vår innsats når det måtte bli krevd.»

- De fatale feilvurderinger i 1940, såvel politiske som militære, lærte man nok meget av, men historisk lærdom synes dessverre å være tidsbegrenset. Befalskolen bør føle ansvar for at bautasteinen ikke blir mosegrodd og glemt.